

Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV)

Bijdrage aan de vermindering van het mestoverschot

Jan van Vliet
Gerard Ogink

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

© 2004 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Rapport EC-LNV nr. 2004/287
Ede, 2004

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2004/287 en het aantal exemplaren.

Oplage exemplaren

Samenstelling Jan van Vliet, Gerard Ogink

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Horapark, Bennekomseweg 41
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 822500
Fax : 0318 822550
E-mail : Balie@minlnv.nl

Voorwoord

Op verzoek van de Directie Landbouw van het Ministerie van LNV heeft het Expertisecentrum LNV een eindevaluatie uitgevoerd van de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) voor wat betreft het onderdeel invloed op het mestoverschot. Deze evaluatie is onderdeel van de totale evaluatie van de meststoffenwet over de jaren 2002 en 2003, die in het voorjaar 2004 naar de Tweede Kamer zal worden verzonden.

Later dit jaar zal het Expertisecentrum een overall evaluatie van de RBV uitvoeren, inclusief de sociaal-economische doelstellingen en de doelstellingen gericht op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

Ir. H. de Wilde
Waarnemend Directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

1	Inleiding en leeswijzer	7
2	Invloed van de RBV op het mestoverschot	9
2.1	Inleiding	9
2.2	Procedure	10
2.3	Resultaten van de RBV	10
2.3.1	Verdeling over bedrijfstakgrootteklassen	13
2.3.2	Van rechten naar aantallen dierplaatsen	14
2.3.3	Van forfaitair fosfaat naar werkelijke fosfaatexcretie	14
2.3.4	Effect op de emissie van ammoniak	14
3	Evaluatie van de RBV	17
3.1	Inleiding	17
3.2	Doelbereik	17
3.3	Doeltreffendheid	19
3.4	Doelmatigheid van beleid	19
3.4.1	Kosten van de RBV per tranche	20
3.4.2	Kosten van de Opkoop Regeling Varkensrechten (ORV) en Beëindigingregeling varkensbedrijven in de EHS (BEVAR)	21
3.4.3	RBV ten opzichte van ORV, BEVAR en marktprijs	21
3.5	Doelmatigheid van de uitvoering	22
4	Effect van RBV op het aantal dieren en neveneffecten	23
4.1	Inleiding	23
4.2	Effect op het aantal dieren	24
4.2.1	Varkens	24
4.2.2	Pluimvee	24
4.3	Effect op het aantal bedrijven	25
4.4	Effect op de bedrijfsomvang en specialisatie	26
4.5	Effect op het biggenoverschot	27

5	Samenvatting, conclusies en discussie	29
5.1	Samenvatting	29
5.1.1	Doeltreffendheid van de RBV	30
5.1.2	Doelmatigheid van de RBV	30
5.2	Conclusies bijdrage RBV aan de vermindering van het mestoverschot met bijbehorende neveneffecten	30
5.2.1	Hoofdconclusies	31
5.2.2	Overige conclusies	31
5.3	Discussie	32
	Geraadpleegde literatuur en informatie-bronnen	35
Bijlage 1	Lijst met begrippen en afkortingen	37
Bijlage 2	Causaliteitschema	39
Bijlage 3	Resultaten van de RBV per afzonderlijke tranche en achtergrond van berekeningen	41
Bijlage 4	Ontwikkelingen in aantallen dieren, bedrijven en ondernemersinkomen	49

1 Inleiding en leeswijzer

Aanleiding

In het kader van de evaluatie Meststoffenwet 2004 is de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken, als onderdeel van het flankerend beleid van de Meststoffenwet, geëvalueerd, voor wat betreft de bijdragen aan de vermindering van het mestoverschot. De RBV was opengesteld in voorjaar 2000 en in nazomer 2001 voor het opkopen van dier - en mestproductierechten en voor deelname aan een sloopregeling voor stallen (ten behoeve van reconstructiebeleid). In EC publicatie 2002/088 'Evaluatie Flankerend beleid meststoffenwet' van maart 2002 is al een voorlopige evaluatie (cijfers tot 4 maart 2002) van de RBV opgenomen.

Dit rapport bevat de eindevaluatie van de RBV wat betreft de invloed op het mestoverschot, ofwel de productie van fosfaat en stikstof. Zijdelings is ook gekeken naar de vermindering van de ammoniakproductie als gevolg van de RBV.

Het Expertisecentrum heeft voor 2004 een afzonderlijke opdracht gekregen een overall evaluatie van de RBV uit te voeren, inclusief de sociaal-economische doelstellingen en de doelstellingen gericht op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

Doel van de evaluatie van de invloed op het mestoverschot

Voorliggende evaluatie dient, als onderdeel van het flankerend beleid in het kader van de Meststoffenwet over de jaren 2002 en 2003, een antwoord te geven op de vraag in hoeverre de RBV heeft bijgedragen aan de doelstelling van de Meststoffenwet, namelijk het beperken van de minerale verliezen in de landbouw.

Als onderdeel daarvan hebben de maatregelen van het totale pakket aan flankerend beleid tot doel evenwicht op de mestmarkt te bereiken. De berekening of er sprake is van een evenwicht op de mestmarkt wordt goedgekeurd door de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet.

De hoofdvraag voor deze evaluatie van de RBV is:

“In welke mate heeft de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken bijgedragen aan het evenwicht op de mestmarkt?”

Als nevenvraag wordt meegenomen:

“Wat is het effect van de RBV op de vermindering van de ammoniakemissie?”

Bij de uitvoering van de evaluatie is gewerkt met de richtlijnen die in de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek Rijksoverheid (Comptabiliteitswet) zijn vastgelegd.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt besproken hoeveel mest- en dierrechten zijn opgekocht en hoeveel fosfaat en stikstof hiermee was gemoeid. Er zijn uitsplitsingen gemaakt naar provincies en diersoorten. De resultaten per afzonderlijke tranche staan vermeld in bijlage 3.

In hoofdstuk 3 worden de resultaten uit hoofdstuk 2 beoordeeld. De volgende evaluatievragen worden beantwoord:

Doelbereik (paragraaf 3.2):

- Hoeveel kg fosfaat, forfaitair en werkelijk, is via de eerste en tweede tranche van de RBV aangemeld, voor subsidie vastgesteld en definitief uit de markt genomen (doorgehaald), c.q. zal naar verwachting definitief uit de markt gehaald worden?
- Welk deel daarvan heeft betrekking op varkensrechten, pluimveerechten en mestproductierechten (pluimvee en rundvee)?
- Hoeveel daarvan betreft niet grondgebonden -, grondgebonden - en latente rechten?
- Hoe is de verdeling daarvan over de provincies Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant, Limburg en de overige provincies?
- Met hoeveel stikstof komt deze hoeveelheid fosfaat overeen (via omrekening)?
- Wat is het effect van de RBV geweest op de emissie van ammoniak?

Doeltreffendheid (paragraaf 3.3.):

- Welke bijdrage heeft de RBV geleverd aan het mestoverschot 2003 zoals uitgerekend door de permanente Commissie van Deskundigen Meststoffenwet? Uit oogpunt van efficiëntie zal de overheid niet meer willen opkopen dan het overschot groot is.

Doelmatigheid van beleid (paragraaf 3.4):

- Is de RBV doelmatig uitgevoerd?
- Wat zijn de kosten per kg uit de markt genomen fosfaat?
- Hoeveel is uit de markt genomen afgezet tegen de ex-ante evaluatie van een groot aantal varianten, beschreven in een Quick scan uitgevoerd door het LEI en opgeleverd op 15 maart 2000?
- Wat zijn de kosten van de uit de markt genomen kg fosfaat in vergelijking met andere (opkoop)regelingen (ORV en BEVAR)?

Doelmatigheid van de uitvoering (paragraaf 3.5):

- Wat zijn de kosten van uitvoering van de RBV vergeleken met dezelfde kosten van andere gelijksoortige regelingen?

Hoofdstuk 4 bevat een inschatting van het effect van de RBV op de omvang (aantal dieren en bedrijven), bedrijfsomvang/specialisatie en biggenoverschot van de sector intensieve veehouderij.

In hoofdstuk 5 staan de samenvatting, de conclusies en de discussie.

De bijlagen bevatten:

Bijlage 1 Lijst met begrippen en afkortingen.

Bijlage 2 Causaliteitschema.

Bijlage 3 Resultaten van de RBV per afzonderlijke tranche en achtergrond van berekeningen.

Bijlage 4: Ontwikkelingen in aantallen dieren 1980-2003.

2 Invloed van de RBV op het mestoverschot

2.1 Inleiding

De Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) maakt onderdeel uit van het flankerend beleid van het Ministerie van LNV in het kader van de implementatie van de Nitraatrichtlijn in Nederland. De nadere invulling van dit flankerend beleid is met inbegrip van de RBV uitvoerig beschreven in de brief van 25 februari 2000 aan de voorzitter van de Tweede Kamer (Tweede Kamer 1999/2000, 26729, nr. 19, 25 februari 2000). Dit beleid is ingezet om ondernemers in staat te stellen op een sociaal verantwoorde wijze te stoppen met de betreffende intensieve veehouderij(tak). Bovendien wil de Minister met deze regeling zoveel mogelijk productierechten uit de markt nemen om zo eind 2003 een evenwicht op de mestmarkt te bereiken. Het causaliteitschema (doel-middelschema van de RBV) is weergegeven in bijlage 2.

Dit hoofdstuk beschrijft de (nagenoeg) definitieve resultaten van de beide tranches van de RBV.

De Regeling is in samenwerking met het Ministerie van VROM, IPO, provincies, waarin delen van het concentratiegebied gelegen zijn, en de Vereniging Nederlandse Gemeenten opgezet om tegelijkertijd een impuls te geven aan de vernieuwing van het platteland door veehouders te stimuleren hun stallen af te breken.

De Regeling Beëindiging Veehouderijtakken (RBV) is opengesteld voor het opkopen van dier- en/of mestproductierechten en voor deelname aan een sloopregeling voor stallen (ten behoeve van reconstructiebeleid).

Van 22 maart tot en met 19 april 2000 (later verlengd tot en met 19 mei 2000, Eerste tranche) en 1 oktober tot en met 29 oktober 2001 (Tweede tranche) konden veehouders uit heel Nederland tegen vergoeding hun varkensrechten/ (in de 2^e tranche ook pluimveerechten) - en/of mestproductierechten (mpr) aanbieden. In de concentratiegebieden (m.u.v. de provincie Overijssel voor de 2^e tranche) konden veehouders bovendien deelnemen aan het onderdeel 'Ruimte voor Ruimte' van de regeling. De beëindigingsregeling geldt voor varkens, pluimvee (tweede tranche incl. kalkoenen) en rundvee voor wit - en roodvlees (inclusief rose) productie.

Na toewijzing krijgt de ondernemer circa een jaar de tijd om de betreffende veehouderijtak volledig af te bouwen (kan uitlopen tot maximaal 17 maanden). De milieuvergunning voor de betreffende tak wordt doorgehaald en gedurende 10 jaar mag de beëindigde tak niet meer op het bedrijf voorkomen.

Het 'Ruimte voor Ruimte'-onderdeel houdt in dat de veehouder, die een veehouderijtak beëindigt en de betreffende stal afbreekt, hiervoor een vergoeding ontvangt. Deze vergoeding bestaat uit een tegemoetkoming in de kosten voor de afbraak van de stal en een vergoeding op basis van de vervangingswaarde. De betrokken provincies zorgen voor de financiering van deze vergoedingen. De vergoedingen worden betaald uit de bouw van extra woningen. Afhankelijk van het ruimtelijk beleid van de provincie en gemeente, kan de veehouder in plaats van deze vergoeding voor afbraak, het recht krijgen om voor een deel van het bebouwingsoppervlak een woning te bouwen. De waardevermeerdering van de

bouwkavel die hierdoor ontstaat kan gezien worden als een vergoeding voor afbraak en waardeverlies van de stal.

Deelnemers aan de RBV, met percelen gelegen in de EHS, zijn verplicht deze percelen te beheren volgens de natuurontwikkelingsdoelstelling dan wel over te dragen aan Bureau Beheer Landbouwgronden. Gronden gelegen in aankoopgebieden van BBL moeten worden gemeld.

2.2 Procedure

Nadat de aanvraag bij LASER is binnengekomen, stuurt LASER de aanvrager een ontvangstbevestiging. De eerste controle is op de compleetheid van de informatie. Wanneer niet alle informatie beschikbaar is, wordt de aanvrager verzocht deze alsnog aan te vullen. Is de informatie compleet, dan volgt acceptatie.

Na de acceptatie worden de aanvragen inhoudelijk beoordeeld: komt de aanvraag in aanmerking? Tegelijkertijd worden de gegevens bij Bureau Heffingen opgevraagd en wordt DLG gevraagd de taxatie van de bedrijfsgebouwen uit te voeren.

Zodra een aanvraag is goedgekeurd ontvangt de betreffende veehouder een beschikking met een toewijzing (subsidieverleningssubsidie). Aanvragers hebben, nadat deze beschikking is verleend, nog de mogelijkheid om de aanvraag in te trekken.

Op het moment dat is vastgesteld dat de aanvrager geen dieren, en bij sloopsubsidie ook geen stallen, meer heeft, ontvangt de aanvrager een subsidievaststellingsbeschikking en ontvangt hij binnen vier weken het vastgestelde subsidiebedrag, eventueel gekort met het voorschotbedrag (voor sloop). Na de definitieve vaststelling haalt Bureau Heffingen de dier - en de niet -grondgebonden mestproductierechten door. De grondgebonden mestproductierechten kunnen naar hun aard niet doorgehaald worden. Wel vervallen, zonder subsidie, de grondgebonden varkensrechten en (in de tweede tranche) dat deel van het pluimveerecht dat overeenkomt met de geregistreerde grondgebonden mestproductierechten op het moment van aanvraag.

De op dat moment aanwezige latente mestproductierechten (rechten die niet werden benut) vervallen eveneens; zij worden ook doorgehaald. Deze doorgehaalde rechten bestaan vanaf dat moment niet meer.

Indien de ondernemer opteert voor de bouw van een vervangende woning is een wachtperiode van maximaal 9 maanden mogelijk om daarmee provincie en gemeente de benodigde tijd te geven voor eventuele aanpassing van streek - en/of bestemmingsplan.

Het afwikkelen van de gehele procedure vraagt tijd. Globaal is deze als volgt in te delen:

- van aanvraag tot beschikking;
- 9 maanden de tijd om van de gemeente toestemming te verkrijgen te bouwen op de eigen kavel (optioneel voor de aanvrager);
- na ontvangst van beschikking gedurende circa 1 jaar gelegenheid voor afbouw van de veehouderij(tak);
- indien nodig, kunnen wijzigingen van streek - en bestemmingsplannen veel tijd vragen.

2.3 Resultaten van de RBV

De RBV kende twee tranches. De eerste (RBV1) werd op 17 maart 2000 bekend gemaakt (Stc 17 maart 2000, nr. 55 / pag. 16), werd op 22 maart 2000 geopend voor deelname en sloot na verlenging op 19 mei 2000. De tweede tranche (RBV2) voor

deelname liep van 1 oktober 2001 tot en met 31 oktober 2001 (Stc 28 september 2001, nr. 188 / pag. 10).

Voor de opkoop van fosfaatrechten (of dier/mestproductierechten) ten behoeve van varkens, kippen of rundvee (wit – en roodvleesproductie met name vleeskalveren), heeft het Rijk in totaal € 303,6 miljoen (f 669 miljoen) ter beschikking gesteld (Tweede Kamer 1999/2000, 26729, nr. 19, 25 februari 2000). Daarnaast konden veehouders in aanmerking komen voor een subsidie op het afbreken van de stallen. De provincies hebben daarvoor € 508,2 miljoen (f 1,12 miljard) gegarandeerd (Tweede Kamer 2001/2002, 26729, nr. 48, 2 november 2001, garantiebedrag provincies afgesproken in het akkoord van Brakkenstein).

Voor RBV1 is door het Rijk uiteindelijk € 181,5 miljoen (f 400 miljoen) ter beschikking gesteld en voor RBV2 € 172,0 miljoen (f 379 miljoen).

Resultaten opkoop

In totaal zijn 6.090 aanvragen ontvangen. Daarbij werd ruim 22 miljoen kg forfaitair fosfaat aangeboden. De belangrijkste informatie is vermeld in tabel 2.1

De resultaten per tranche zijn vermeld in bijlage 3.

Tabel 2.1 Aantal toegewezen en vastgestelde aanvragen met daarbij de hoeveelheden betrokken forfaitair fosfaat (per 01-01-2004) en doorgehaalde latente en niet vergoede rechten (per 01-11-2003, voorlopige cijfers). Zie voor voetnoten, berekeningen en aannames tabel 6.1 in bijlage 3.

	RBV1 + RBV2	
Aantal ontvangen aanvragen	6.090	
Teruggetrokken	798	
In behandeling genomen	5.292	
Niet ontvankelijk	77	
Afgewezen	635	
In behandeling	4	
Aantal toegewezen (subsidie verleend)	4.576	
Aantal die vaststelling hebben aangevraagd	4.260	
Vaststelling toegewezen	4.090	
Vaststelling afgewezen	50	
Nog in behandeling	120	
Subsidie is verleend voor niet-grondgebonden rechten (in kg forfaitair fosfaat):		
- Varkensrechten	10.253.381	
- (Mest)productierechten pluimvee	5.778.709	
- Mpr rundvee + pluimvee	137.465	
- Mpr rundvee (vleeskalveren)	391.349	
Totaal	16.560.904	
Op basis van <u>voorlopige cijfers</u> is geen subsidie betaald voor (in kg forfaitair fosfaat):		
- Doorgehaalde latente ruimte	1.346.800	(8,1%)
- Doorgehaalde grondgebonden varkensrechten	747.500	(4,5%)
- Doorgehaalde grondgebonden mpr pluimvee	285.000	(1,7%)

Bron: LASER Diemen/Bureau Heffingen Assen

De op de (rundvee - en pluimvee)bedrijven aanwezige latente ruimte en de grondgebonden varkensrechten zijn doorgehaald zonder dat daarvoor subsidie is betaald. Ook pluimveerechten die per 1 januari 2001 zijn berekend voor pluimvee dat gehouden werd op grondgebonden mestproductierechten is ongesubsidieerd komen te vervallen. Voor de varkensrechten geldt dat grondgebonden mestproductieruimte van 125 kg fosfaat per ha per 1 september 1998 niet meer kan worden benut voor het houden van varkens en per 1 januari 2001 geldt dat ook voor pluimvee. Wel kunnen

andere diercategorieën waarvoor mestproductierechten gelden, worden gehouden op deze “vrije” (grondgebonden) mestproductierechten.

In tabel 2.2 wordt informatie gegeven over de spreiding van de hoeveelheid opgekochte fosfaat over aanvragers, diersoorten en gebieden, de combinatie met sloopsubsidie en de omrekening van hoeveelheid fosfaat naar aantallen dieren. Een overzicht per tranche en de achtergrond van deze berekeningen is vermeld in bijlage 3.

Tabel 2.2 Hoeveelheid fosfaat per aanvrager, per diersoort, per provincie, de combinatie met sloopsubsidie en de omrekening van hoeveelheid fosfaat naar aantallen dieren.

	RBV1 + RBV2
Aantal aanvragers per sector:	
- Varkens	3546
- Kippen	847
- Rundvee	374
Totaal (sommige aanvragers meerdere takken)	4576
Gemiddeld per aanvrager kg forfaitair fosfaat:	
- Varkens	2892
- Kippen	6689
- Rundvee	952
Totaal	3619
Verdeling van de opgekochte kg fosfaat over diersoorten:	
- Varkens	62 %
- Kippen	35 %
- Rundvee	3 %
Verdeling van de opgekochte kg fosfaat over provincies:	
- Overijssel	7 %
- Gelderland	21 %
- Utrecht	2 %
- Noord-Brabant	46 %
- Limburg	19 %
- Overige niet-concentratie provincies	5 %
Aandeel gecombineerd met aanvraag voor sloop van gebouwen:	
- Op basis van aantal aanvragers	52 %
- Op basis van de kg fosfaat	54%
Berekend aantal opgekochte dierplaatsen: (toelichting op de berekening zie tekst)	
- Vleesvarkens	830.800
- Fokvarkens	202.400
- Leghennen	9.097.900
- Vleeskuikens	5.422.600
- Vleeskalveren	88.480

Bron: Voortgangsrapportages LASER

Resultaten met en zonder sloop en naar concentratie - en overige gebieden

Van de per 01-01-2004 uitbetaalde vaststellingsbijdragen werd 53,8% van de hoeveelheid fosfaat gecombineerd met sloopsubsidie. De combinatie met sloop bedraagt op basis van het totale aantal aanvragen 48,0% voor RBV1 en 58,0% voor RBV2. Dat duidt erop dat in RBV1 sloop iets vaker plaatsvindt op de bedrijven met meer dieren dan het gemiddelde op de betrokken bedrijven, voor RBV2 was het

precies andersom (voor de relevante diercategorieën). Per 01-01-2004 bedroeg de beschikte sloopsubsidie voor RBV1 een totale oppervlakte stallen van 1,5 miljoen m² en voor RBV2 2,5 miljoen m².

De provincies Noord-Brabant en Limburg in concentratiegebied Zuid scoorden het hoogst betreffende het per 01-01-2004 verleende budget voor sloop: namelijk 61,1% respectievelijk 15,4% in RBV1 en 55,9% en 25,2% in RBV2. De twee grote provincies in het concentratiegebied Oost, Gelderland en Overijssel, scoorden veel lager namelijk 14,1% respectievelijk 8,2% in RBV1 en 18,2% voor Gelderland in RBV2 (Overijssel kende voor de tweede tranche geen combinatie met sloop). Dat in concentratiegebied Oost in RBV1 veel minder aanvragen in combinatie met sloop zijn ingediend dan in concentratiegebied Zuid kan samenhangen met de bedrijfsstructuur. In Oost zijn verhoudingsgewijs meer gemengde bedrijven met kleine takken, waar de stallen nog kunnen worden benut voor de andere tak die blijft.

In Noord-Brabant is voor de beide tranches samen bijna de helft van de aangeboden hoeveelheid fosfaat aangevraagd (46,0%). Met Limburg (19%) erbij komt het percentage op 65%. Concentratiegebied Oost komt met bijna 30% aanmerkelijk lager uit (Gelderland 21%, Overijssel 7% en Utrecht 2%). Dat wordt met mede veroorzaakt door het gegeven dat in Overijssel voor de tweede tranche geen combinatie met sloop mogelijk was. In deze provincie bedroeg het aanbod in de tweede tranche slechts 3,7% van de totale aangeboden hoeveelheid fosfaat tegen 10,7% in de eerste tranche.

2.3.1 Verdeling over bedrijfstakgrootteklassen

In de tabel 2.3 wordt voor de belangrijkste provincies een overzicht gegeven van de verdeling over bedrijfstakgrootteklassen van de deelnemende bedrijven en van de hoeveelheid opgekocht fosfaat. Voor de niet vermelde provincies zijn de hoeveelheden te klein om hieruit conclusies te trekken. De tabel heeft betrekking op de beide tranches samen en op alle bedrijven, die een subsidieverleningsbeschikking hebben ontvangen. Om die reden verschillen de aantal bedrijven en de hoeveelheid fosfaat uit de tabel 2.3 en de tabellen 6.3 tot en met 6.6 van de getallen uit de tabellen 2.2 en 6.2, omdat daar is uitgegaan van de aanvragers. De informatie per tranche afzonderlijk en voor varkens en pluimvee afzonderlijk is vermeld in de tabellen 6.3 t/m 6.6 in bijlage 3.

De omrekening van kilogrammen fosfaat naar aantallen dieren kan worden gemaakt met behulp van de normen per dier zoals deze zijn vermeld in tabel 2.4

Tabel 2.3 Aantal bedrijven met subsidieverleningsbeschikking en hoeveelheid opgekocht fosfaat (in 1000 kg) per bedrijfstakgrootteklasse in aantallen en procentueel. (Beide tranches samen, alle bedrijven).

Grootteklasse in 1000 kg forfaitair fosfaat	Overijssel + Gelderland		N. Brabant + Limburg		Nederland totaal	
	Bedrijven	Kg fosfaat	Bedrijven	Kg fosfaat	Bedrijven	Kg fosfaat
< 0,25	144 (7%)	17 (0%)	123 (6%)	9 (0%)	302 (7%)	30 (0%)
0,25 – 1,0	615 (30%)	387 (8%)	217 (10%)	133 (1%)	980 (21%)	608 (4%)
1,0 – 2,5	688 (34%)	1.113 (24%)	486 (23%)	849 (8%)	1.310 (29%)	2.175 (13%)
2,5 – 5,0	383 (19%)	1.296 (28%)	574 (28%)	2.099 (20%)	1.045 (23%)	3.706 (22%)
5,0 – 10,0	156 (8%)	1.047 (22%)	436 (21%)	3.039 (28%)	635 (14%)	4.376 (26%)
> 10,0	51 (3%)	805 (17%)	234 (11%)	4.540 (43%)	304 (7%)	5.666 (34%)
Totaal	2.037	4.665	2.070	10.669	4.576	16.561

Uit tabel 2.3 blijkt dat er vooral in Oost-Nederland veel kleine eenheden zijn opgekocht. In Zuid-Nederland gaat het om eenheden van gemiddelde omvang (5.000 kg fosfaat komt overeen met 675 vleesvarkens of 10.000 leghennen) of grote omvang (> 10.000 kg komt overeen met meer dan 1350 vleesvarkens of 490 fokvarkens, 20.000 leghennen of 42.000 vleeskuikens).

In bijlage 3 is in de tabellen 6.3 t/m 6.6 een uitsplitsing gemaakt naar eerste en tweede tranche en naar eenheden met varkens en eenheden met pluimvee. Hieruit

blijkt dat van bedrijven met pluimvee gemiddeld meer fosfaat is opgekocht dan van bedrijven met varkens. Bij pluimvee in Zuid-Nederland blijkt het te gaan om relatief veel echt grote bedrijven: 68% van het opgekochte fosfaat is afkomstig van bedrijven met meer dan 10.000 kg fosfaat.

2.3.2 Van rechten naar aantallen dierplaatsen

Het aantal bedrijven, dat een tak varkens, pluimvee of rundvee heeft beëindigd, is bekend uit de aanvragen. Het aantal dieren en de verdeling over de verschillende categorieën is echter niet bekend, wel het aantal opgekochte kg fosfaat per categorie. Om een verdeling over de verschillende categorieën te maken is uitgegaan van de gebruikte verhoudingen uit de quick scan van het LEI en van de tussentijdse resultaten zoals gerapporteerd in het onderzoek "Actualisering landelijk mestoverschot 2003" en door het Productschap Vee, Vlees en Eieren. De berekening is verder vermeld in bijlage 3. De resultaten van de berekening zijn vermeld in tabel 2.2.

2.3.3 Van forfaitair fosfaat naar werkelijke fosfaatexcretie

De werkelijke fosfaatexcretie van de dieren is lager dan de forfaitaire excretie. Op basis van de dieraantallen in tabel 2.2 is met behulp van tabel 2.4 uit "Actualisering landelijk mestoverschot 2003" de werkelijke excretie van varkens, pluimvee en rundvee uit te rekenen. In tabel 2.4 zijn de excretienormen per dier vermeld en in tabel 2.5 is de excretie vermeld van de dieren die bij RBV1 + RBV2 zijn opgekocht. De informatie per tranche is vermeld in bijlage 3.

Tabel 2.4 Forfaitaire en werkelijke excretie van fosfaat en stikstof; normen per dier.

Diercategorie	Fosfaat forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Stikstof forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Werkelijk Fosfaat	Werkelijk Stikstof
Vleeskalf (112)	5,2	12,0	4,1	12,0
Fokvarken (401)	20,30	35,0	14,4	28,1
Vleesvarken (411)	7,40	18,0	4,6	11,7
Leghen (301)	0,50	0,90	0,405	0,676
Vleeskuiken (312)	0,24	0,63	0,204	0,543

Tabel 2.5 Forfaitaire en werkelijke excretie van fosfaat en stikstof; totale excretie van de bij RBV opgekochte dieren/dierplaatsen in kg.

Diercategorie	Fosfaat forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Stikstof forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Werkelijk Fosfaat	Werkelijk Stikstof
Vleeskalveren	460.200	1.062.000	362.900	1.062.000
Fokvarkens	4.108.700	7.084.000	2.914.500	5.687.400
Vleesvarkens	6.147.900	14.954.400	3.821.700	9.720.400
Leghennen	4.549.000	8.188.200	3.684.700	6.150.200
Vleeskuikens	1.301.400	3.416.200	1.106.200	2.944.500
TOTAAL x mln kg	16,56	34,70	11,89	25,55

2.3.4 Effect op de emissie van ammoniak

In LEI rapport 3.03.05 "Ammoniakemissie 2010. Referentiescenario en effecten van bestaand beleid en mogelijke aanscherpingen" van augustus 2003 is een inschatting gemaakt van de vermindering van de emissie van ammoniak als gevolg van de opkoopregelingen BEVAR en ORV (effecten na 01-01-2000) en de RBV. Geconcludeerd wordt dat BEVAR/ORV 0,3 miljoen kg forfaitair fosfaat uit de markt zal nemen (na 2000) en de RBV 14,0 miljoen kg. Als gevolg van de opkoopregelingen wordt ingeschat dat tussen 2000 en 2003 80.000 vleeskalveren zullen verdwijnen, 781.000 vleesvarkens, 245.000 zeugen en opfokvarkens, 4.671.000 leghennen en 1.522.000 stuks vleeskuikens (Paragraaf 3.5.3. en Tabel 3.1 blz. 24). Het verdwijnen van deze dieren levert een reductie op van ruim 7 mln kg ammoniakemissie (blz. 10), verdeeld over 0,6 mln kg voor de vleeskalveren, 4,7 mln voor de varkens en 2,6 mln voor het pluimvee (Tabel 4.2. blz. 54 verschillen B3 en B2).

Op basis van de berekende vermindering van het aantal dierplaatsen kan ook worden berekend in welke mate de ammoniakemissie werkelijk is verminderd als gevolg van de RBV. Deze berekening is vermeld in bijlage 3; hier wordt geconcludeerd dat de ammoniakemissie ongeveer is verminderd met 8,0 miljoen kg ammoniak per jaar.

Het totale effect van de RBV wat betreft de productie van fosfaat en stikstof alsmede de ammoniakemissie is zoals vermeld in tabel 2.6.

Tabel 2.6 Samenvatting effect van de RBV op de fosfaat- en stikstofproductie alsmede ammoniakemissie, in miljoen kg per jaar.

Miljoen kg	Forfaitair fosfaat	Werkelijk fosfaat	Werkelijk Stikstof	Ammoniak
RBV1	7,93	5,60	12,30	
RBV2	8,63	6,29	13,25	
RBV totaal	16,56	11,89	25,55	8,0

3 Evaluatie van de RBV

3.1 Inleiding

De evaluatie in dit rapport van de RBV beperkt zich tot de bijdrage aan de vermindering van het mestoverschot. Niet aan de orde komen dus de sociaal-economische doelstellingen en de doelstellingen gericht op het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Deze onderdelen zullen dit jaar in een afzonderlijk rapport worden geëvalueerd.

De hoofdvraag voor deze evaluatie is:

“In welke mate heeft de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken bijgedragen aan het evenwicht op de mestmarkt?”

Als nevenvraag wordt meegenomen:

“wat is het effect van de RBV op de vermindering van de ammoniakemissie?”

In het verlengde van deze hoofdvraag gaat het om de daarvan afgeleide vragen:

Wat is de totale opgekochte hoeveelheid (kg) fosfaat (en stikstof) uit dierlijke mest als gevolg van de RBV?

Wat is het effect van de RBV geweest op de emissie van ammoniak?

3.2 Doelbereik

De resultaten zijn in hoofdstuk 2 samengevat als in tabel 3.1.

Tabel 3.1 Effect van de RBV op de fosfaat- en stikstofproductie alsmede ammoniakemissie, in miljoen kg per jaar.

Miljoen kg	Forfaitair fosfaat	Werkelijk fosfaat	Werkelijk Stikstof	Ammoniak
RBV1	7,93	5,60	12,30	
RBV2	8,63	6,29	13,25	
RBV totaal	16,56	11,89	25,55	8,0

Het totaal aan doorgehaalde rechten bij de RBV is groter dan het totaal aan rechten waarvoor subsidie is verleend. Latente mestproductierechten (niet benutte rechten in 1998 voor RBV 1 en in 1999 voor RBV2), grondgebonden varkensrechten en het deel van de pluimveerechten, dat overeenkomt met de omvang van de grondgebonden mestproductierechten op het moment van aanvraag, komen op de deelnemende bedrijven zonder vergoeding te vervallen. Deze zijn niet meegeteld in de hoeveelheid uit de markt genomen fosfaat. Op de latente rechten werden immers al geen dieren meer gehouden en de fosfaat van grondgebonden varkensrechten is niet structureel uit de markt, want de productieruimte van grondgebonden mestproductierechten kan weer worden benut door het houden van dieren waarvoor mestproductierechten gelden. Bij pluimvee kent men geen grondgebonden rechten. De grondgebonden mestproductierechten, die voorafgaand aan de invoering van de pluimveerechten (in

2001) werden gebruikt voor het houden van pluimvee, kunnen sinds de invoering van de pluimveerechten in principe worden gebruikt voor het houden van dieren, die op mestproductierechten mogen worden gehouden.

De varkens - en pluimveerechten (dierrechten) worden niet altijd benut. In dat geval spreken we in deze evaluatie over niet benutte dierrechten.

In RBV1 ging het om ongeveer 676.800 kg forfaitair fosfaat aan doorgehaalde latente ruimte en om 380.100 kg doorgehaalde grondgebonden varkensrechten.

In RBV2 ging het totaal om ongeveer 367.400 kg aan doorgehaalde grondgebonden varkensrechten (voorzichtige schatting op basis van voorlopige cijfers) en 285.000 kg aan (zonder vergoeding) doorgehaalde grondgebonden pluimveerechten (voorzichtige schatting op basis van voorlopige cijfers). Het aantal doorgehaalde latente mestproductierechten ligt vermoedelijk in dezelfde orde van grootte als bij RBV1 en kan voorzichtig geschat worden op ongeveer 670.000 kg fosfaat. Bij deelname aan de RBV worden in principe alle latente mestproductierechten doorgehaald, ook wanneer men alleen deelneemt vanuit de varkens - of pluimveetak (zie voor getallen en berekeningen bijlage 2).

De verdeling over de drie diercategorieën van de rechten, waarvoor subsidie is verleend, is als vermeld in tabel 3.2.

Tabel 3.2 Verdeling van de rechten in %, waarvoor subsidie is verleend, over de drie diercategorieën.

%	Varkens	Pluimvee	Rundvee
RBV1	68	30	2
RBV2	57	40	3
RBV totaal	62	35	3

Opvallend is de grote belangstelling vanuit de sector pluimvee, met name voor de tweede tranche. Mogelijke oorzaken hiervan kunnen zijn:

- De discussies over een verbod op batterijen en ingrepen zoals snavelkappen;
- De duidelijkheid over de ingevoerde pluimveerechten;
- De mogelijkheid om de RBV te combineren met verkoop van de gebruikte batterijen, eventueel naar het buitenland (zie ook verdeling van het opgekochte fosfaat over de bedrijfstakgrootteklasse van de pluimveebedrijven);
- Matige bedrijfsresultaten in deze periode.

Bij de algehele evaluatie van de RBV dient dit verder te worden uitgezocht.

In tabel 3.3 is de verdeling van de rechten, waarvoor subsidie is verleend, over de belangrijkste provincies vermeld.

Tabel 3.3 Verdeling van de rechten in %, waarvoor subsidie is verleend, over de belangrijkste provincies.

	Noord- Brabant	Limburg	Gelderland	Overijssel	Utrecht	Overige provincies
RBV1	47,0	13,6	19,5	10,7	3,0	6,2
RBV2	45,0	23,2	22,5	3,7	1,7	3,9
Varkensrechten* 2000 in % van het totaal	42,4	12,9	20,3	13,3	3,1	8,0

* Bron: Notitie Bureau heffingen in het kader van Ex post evaluatie van Minas, Dierrechten en MAO.

Bijna de helft van de gesubsidieerde hoeveelheid fosfaat komt uit Noord-Brabant (46%). Met Limburg (19%) erbij komt het percentage op 65%. Concentratiegebied Oost komt met bijna 30% aanmerkelijk lager uit (Gelderland 21%, Overijssel 7% en Utrecht 2%). Dat wordt mede veroorzaakt door het gegeven dat in Overijssel voor de tweede tranche geen combinatie met sloop mogelijk was. Ook in de overige provincies (zonder sloopregeling) was de belangstelling duidelijk minder dan verwacht kon worden op basis van de verdeling van de varkensrechten in 2000. Opvallend is dat in vergelijking met de verdeling van de varkensrechten in 2000 vanuit Limburg in de tweede tranche veel fosfaat is verleend. Met 60% van het totale fosfaat in de tweede tranche was de belangstelling van de pluimveebedrijven uit Limburg relatief groot. Van de per 01-01-2004 uitbetaalde vaststellingsbijdragen werd 53,8% van de hoeveelheid fosfaat gecombineerd met sloopsubsidie. De combinatie met sloop bedraagt op basis van het totale aantal aanvragen 48,0% voor RBV1 en 58,0% voor RBV2.

3.3 Doeltreffendheid

Naast de RBV zijn ook andere instrumenten, zoals opkoop van rechten (Opkoop Regeling Varkensrechten, BEëindigingsregeling VARKensbedrijven in de EHS), kortingen (Wet Herstructurering Varkenshouderij) en afkomen van rechten bij verkoop, ingezet om het mestoverschot via vermindering van rechten in Nederland te verkleinen. De opkoopregelingen kosten de overheid geld, want ze geeft daarin de aanbieders van dier – en/of mestproductie rechten een vergoeding. Uit oogpunt van efficiëntie zal de overheid niet meer uit de markt willen nemen dan het overschot groot is. In 1999 werd het fosfaatoverschot in 2003 geschat op 24 miljoen kg. In 2000 werd een herziene berekening gemaakt; toen kwam men uit op 21,5 miljoen kg (werkelijk) fosfaat (Tweede Kamer 1999/2000, 26729, nr. 19, 25 februari 2000).

In de studie “Het landelijk mestoverschot 2003; Methodiek en berekening”, uitgevoerd in 2001 in opdracht van de Permanente Commissie van Deskundigen Mest - en Ammoniakproblematiek was alleen een schatting opgenomen van het effect van de eerste tranche van de RBV. De geschatte hoeveelheid uit de markt te nemen werkelijk fosfaat werd toen becijferd op 3,4 miljoen kg.

In de “Actualisering landelijk mestoverschot 2003” van maart 2002 werd de door de eerste tranche uit de markt te nemen hoeveelheid iets naar boven bijgesteld tot 3,6 miljoen kg werkelijk fosfaat (forfaitair 5,1 mln kg). Op basis van de voorlopige resultaten van de tweede tranche werd een hoeveelheid uit de markt te nemen fosfaat van 6,4 miljoen kg werkelijk fosfaat (8,8 mln kg forfaitair) ingeschat. Totaal dus 10 miljoen kg werkelijk fosfaat (forfaitair 13,9 mln kg).

Op basis van deze evaluatie is door RBV 1 een hoeveelheid van 5,6 miljoen kg werkelijk (7,9 mln kg forfaitair) fosfaat en voor de RBV2 6,3 miljoen kg (8,6 mln kg forfaitair) uit de markt genomen. Totaal 11,9 miljoen kg, hetgeen 1,9 miljoen kg meer is dan ingeschat in 2002.

De RBV heeft dus 55,3% (11,9 van de 21,5 miljoen kg fosfaat) aan het verwachte mestoverschot in 2003 weggenomen.

3.4 Doelmatigheid van beleid

In de “Quick scan in het kader van de beëindigingsregeling, voor te bereiden door de ministeries van LNV, VROM en door de 5 ‘reconstructie’- provincies,” uitgevoerd door het Landbouw Economisch Instituut in opdracht van LNV en opgeleverd op 15 maart 2000 zijn de mogelijke resultaten van een groot aantal varianten van een beëindigingsregeling uitgerekend. De varianten verschilden daarbij in de vergoeding per kg opgekocht fosfaat en het te vergoeden percentage van de boekwaarde van de af te breken stallen. Voor alle varianten was de vergoeding voor de sloopkosten op € 22,69 (f 50,-) per m² stal gehouden.

Volgens de quick scan zouden met een variant waarbij € 15,88 (*f* 35,-) wordt geboden voor een kg fosfaat en 40% van de boekwaarde, de resultaten zijn zoals vermeld in tabel 3.4. In werkelijkheid was de prijs per kg fosfaat bij de eerste tranche € 16,56 (*f* 36,50) en bij de tweede € 14,75 (*f* 32,50).

Tabel 3.4 Op basis van de quick scan voorziene resultaten van de RBV en de werkelijke resultaten.

Voorziene resultaten	Varkens	Pluimvee
Aantal deelnemers	4732	466
Mln kg op te kopen forfaitair fosfaat	20,83	3,66
Mln kg op te kopen werkelijk fosfaat	16,1	2,4
Mln € voor opkoop fosfaat	331	58
Mln m ² te slopen stal	5,7	0,35
Mln € voor sloop	524	21
€ kosten voor sloop / kg forfaitair fosfaat	25,16	5,84
Werkelijke resultaten		
Aantal deelnemers	3546	847
Mln kg opgekocht forfaitair fosfaat	10,25	5,84
Mln € voor opgekocht fosfaat	161	91

Uit tabel 3.4 blijkt dat in de RBV bij varkens bijna 50% van het geraamde potentieel is opgekocht en bij pluimvee 1,6x het geraamde potentieel. Vanuit de pluimveesector was de belangstelling dus veel groter dan op basis van de quick scan verwacht kon worden. Dat blijkt ook uit het aantal bedrijven wat aan de RBV heeft deelgenomen, bij varkens 75% van het potentieel en bij pluimvee 182%.

Bij varkens was voorzien dat er per aanvrager 4400 kg forfaitair fosfaat opgekocht zou gaan worden en bij pluimvee 7850 kg. In de RBV waren deze hoeveelheden met 2890 en 6690 kg per bedrijf duidelijk lager (zie tabel 2.2).

3.4.1 Kosten van de RBV per tranche

In tabel 3.5 worden de opkoopresultaten met bijbehorende kosten per tranche en totaal weergegeven.

Tabel 3.5 Opkoopresultaten RBV per tranche en totaal.

	RBV 1	RBV 2	RBV totaal
€ per kg forfaitair fosfaat	16,56	14,75	15,50
€ per varkenseenheid	122,52	109,13	113,27
Kg forfaitair fosfaat*	7.926.806	8.506.606	16,44 mln
Mln € voor opkoop fosfaat	131,27	125,47	256,74
Mln kg werkelijk fosfaat	5,60	6,29	11,89
€ per kg werkelijk fosfaat	23,44	19,95	21,59
Niet gebruikt budget mln €			46,9

* inclusief korting van 127.500 kg. Exclusief deze korting komt de opgekochte hoeveelheid op 16,56 miljoen kg.

In de eerste tranche is 7.926.806 kg opgekocht (7.933.755 kg beschikt en 6.949 kg gekort) á € 16,56 (*f* 36,50 per kg) is € 131,27 miljoen (*f* 289,3 miljoen). Er is 5,60 miljoen kg werkelijk fosfaat opgekocht. De vergoeding per kg werkelijk fosfaat ligt op € 23,44 dus 41,6 % hoger.

In de tweede tranche is 8.506.606 kg opgekocht (8.627.149 kg beschikt en 120.543 kg gekort) á € 14,75 (*f* 32,50 per kg) is € 125,47 miljoen (*f* 276,5 miljoen). Er is 6,29 miljoen kg werkelijk fosfaat opgekocht. De vergoeding per kg werkelijk fosfaat ligt op € 19,95 dus 35,2 % hoger.

In totaal heeft het Rijk voor de RBV1 en RBV2 voor € 256,74 miljoen (*f* 566 miljoen) 16,56 miljoen kg forfaitair fosfaat, overeenkomend met 11,9 miljoen kg werkelijk fosfaat opgekocht. Dat is € 15,50 (*f* 34,16) per kg forfaitair fosfaat en € 21,59 (*f* 47,58) per kg werkelijk fosfaat. Van het totaal beschikbare budget is € 46,9 miljoen (*f* 103 miljoen) niet gebruikt (exclusief kosten van uitvoering van de regeling á 7,8 miljoen).

3.4.2 Kosten van de Opkoop Regeling Varkensrechten (ORV) en Beëindigingregeling varkensbedrijven in de EHS (BEVAR)

De kosten voor de opkoop van fosfaat in de RBV kunnen worden vergeleken met de kosten die zijn gemaakt in andere soortgelijke regelingen. Daarbij ligt vanwege de doelstelling een vergelijking met de Opkoop Regeling Varkensrechten (ORV) en de Beëindigingsregeling Varkensbedrijven (BEVAR) voor de hand.

Bij deelname aan de ORV ontvingen bedrijven, gelegen buiten de Ecologische Hoofdstructuur (EHS), bij beëindiging door verkoop van alle varkensrechten aan de overheid een marktconforme vergoeding voor 75% van de niet -grondgebonden rechten en 100% van de grondgebonden rechten. Aan deze ORV gingen twee opkoopregelingen vooraf: de eerste in 1997 in concentratiegebied Zuid en de tweede in 1998 in de concentratiegebieden Zuid en Oost.

De eerste twee opkoopregelingen voor varkensrechten leverden ruim 45.000 kg forfaitair fosfaat op en zijn vanwege deze beperkte hoeveelheid niet verder in de vergelijking meegenomen.

Bij de ORV in 1999 zijn circa 325.000 varkensseenheden, dat is ruim 2,4 miljoen kg forfaitair fosfaat, opgekocht op 1.860 varkensbedrijven. Hierbij is € 82,59 miljoen (*f* 182 miljoen) uitgegeven voor de opkoop van varkensrechten. Dat is € 34,33 (*f* 75,66) per kg fosfaat of € 254,06 (*f* 560,-) per varkensseenheid.

BEVAR was opengesteld van 14 januari 1999 tot 30 juni 1999 en voorzag in een subsidie voor beëindiging of verplaatsing van varkens die gelegen waren in of nabij de EHS van de beide concentratiegebieden, dan wel die een ammoniakdepositie hadden van tenminste 300 MOL per hectare per jaar op een voor verzuring gevoelig gebied dat gelegen was in de EHS.

108 varkensbedrijven in de EHS hebben een toewijzing gekregen en beëindigden hun bedrijf met gebruikmaking van BEVAR. In totaal zijn bijna 70.000 varkensseenheden, ruim 0,5 miljoen kg forfaitair fosfaat, opgekocht. In totaal is hiervoor € 15,16 miljoen (*f* 33,4 miljoen) betaald. Per varkensseenheid en per kg forfaitair fosfaat is dat € 249,50 (*f* 549,82) respectievelijk € 33,72 (*f* 74,30).

3.4.3 RBV ten opzichte van ORV, BEVAR en marktprijs

Geconcludeerd kan worden dat de vergoedingen per kg forfaitair fosfaat in ORV en BEVAR ruim 2x zo hoog waren dan de vergoeding in de RBV. In de RBV zijn de productierechten dus tegen veel lagere kosten uit de markt genomen.

De hoeveelheid opgekocht fosfaat via RBV blijkt aanzienlijk hoger te zijn dan die in voorgaande jaren is opgekocht uit varkensrechten via ORV (drie tranches) en BEVAR. Belangrijke redenen voor het grotere aanbod van fosfaat bij de RBV zijn:

- de combinatie met subsidie voor sloop middels de aanvullende ruimte-voor-ruimte-regeling voor alle bedrijven met varkens, kippen en vleesrundvee in concentratie-gebieden;
- de slechte economische situatie op veel bedrijven na de varkenspest (vooral in Zuid-Nederland) en na de MKZ (vooral in Oost-Nederland);
- de sombere prijsverwachtingen voor de komende jaren (vooral varkenshouderij);
- de verwachte 25% korting op de varkensrechten, de afroaming bij verplaatsing van dierrechten en de problemen van veel bedrijven met de ruimtelijke ordening (vooral bij uitbreiding).

Op basis van het bovenstaande blijft de vraag in hoeverre bedrijven al dan niet om economische redenen zijn gestopt en het "moment" van de RBV daarvoor hebben aangegrepen. In het kader van deze evaluatie naar de effecten op de mestproductie is dit niet verder onderzocht. Mogelijk hadden andere instrumenten dezelfde

hoeveelheid fosfaat tegen lagere kosten uit de markt kunnen nemen. Wel moet daarbij bedacht worden dat de RBV vooral als flankerende instrument is ingezet met het doel beëindiging (van takken) op een sociaal verantwoorde wijze te laten verlopen.

Het totaal provinciaal voor sloop gebruikte (beschikte) budget komt voor RBV1 uit op € 139,24 miljoen (*f* 307 miljoen) en voor RBV2 op € 216,61 (*f* 477 miljoen) totaal € 355,85 miljoen (*f* 784 miljoen). Dit is uiteindelijk € 82,0 miljoen (*f* 181 miljoen) hoger dan voorzien in de quick scan. Het totaal gebruikte budget is echter veel lager dan oorspronkelijk garantgesteld (€ 508,23 miljoen; *f* 1120 miljoen) en het uiteindelijk beschikbaar gestelde bedrag van € 447,41 miljoen (*f* 986 miljoen).

Uit jaarverslagen van de Nederlandse Vereniging van Makelaars (Agrarisch Onroerend Goed) is af te leiden dat de handel in productierechten tijdens de looptijd van de RBV zeer beperkt is geweest. Eerst in de eerste helft van 2003 komt er weer enige belangstelling, waarbij opgemerkt wordt dat de prijs in Noord-Brabant tweemaal hoger ligt dan in de rest van Nederland. Van rechten die buiten makelaars om zijn verhandeld is de prijs niet bekend. Een goede vergelijking van de prijs van de via de RBV opgekochte rechten met de marktprijs is dus niet mogelijk.

3.5 Doelmatigheid van de uitvoering

Volgens opgave van LNV zijn de uitvoeringskosten voor de RBV en IOZV zoals vermeld in tabel 3.6.

Tabel 3.6 Kosten voor uitvoering van de RBV en de IOZV (totaal 67 aanvragen + 5 in het kader van MKZ) door Laser over 2000 tot en met 2004 (exclusief taxatiekosten door Dienst Landelijk Gebied in het kader van de sloopregeling).

Jaar	Uitvoeringskosten voor opkoop fosfaat in €
2000	3.040.000
2001	1.407.000
2002	1.890.000
2003	1.109.000
2004 (begroot)	506.000
Totaal	7.952.000

Bron: opgave LNV/DL en LASER.

Gecorrigeerd voor de kosten van de IOZV (schatting: 72 aanvragen á € 1565,- per aanvraag is € 112.700) bedragen de uitvoeringskosten van de RBV afgerond € 7,8 miljoen.

Uitgedrukt in de totale kosten van de RBV (€ 256,7 + € 7,8= € 264,5 miljoen) bedragen de uitvoeringskosten bijna 3%.

In de paragraaf inzake baten -lastendiensten LASER van de LNV begroting 2004 is uit tabel 6.2 uit de integrale kosten (met de uitvoering gemoeide kosten) en de subsidieomvang voor Artikel 5: 'Bevorderen Duurzame productie' af te leiden dat de uitvoeringskosten in 2002 gemiddeld over alle regelingen onder dit artikel 10,0% bedroegen, in 2003 4,3% en in 2004 4,2%. In vergelijking daarmee is een percentage van bijna 3% laag te noemen, waarbij opgemerkt kan worden dat het waarschijnlijk per aanvrager om relatief grotere subsidiebedragen gaat dan bij een gemiddelde subsidieregeling.

4 Effect van RBV op het aantal dieren en neveneffecten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt kort in beeld gebracht welke wijzigingen in aantallen dieren zijn opgetreden. Als neveneffecten komen aan de orde de veranderingen in het aantal bedrijven bij varkens en pluimvee, veranderingen in specialisatiegraad van de bedrijven en veranderingen wat betreft het biggenoverschot.

Aangegeven wordt hoe deze wijzigingen zich verhouden met de RBV. Daarbij zijn drie belangrijke opmerkingen relevant:

1. Voor varkens zijn de jaren 1997 (varkenspest vooral in Zuid-Nederland) en 2001 (MKZ in Oost Nederland) niet representatief. Voor pluimvee zijn er geen gegevens over aantallen dieren en aantallen bedrijven in het jaar 2003 vanwege vogelpest.
2. Een deel van de samenhang met de RBV, vooral de tweede tranche, zal pas zichtbaar worden in de cijfers van 2004. Hier zal dus vooral de samenhang met de eerste tranche aan de orde komen.
3. Er is verondersteld dat op de rechten ook dieren werden gehouden. Deze aanname is niet juist. Op een deel van de rechten worden geen dieren gehouden. Voor een deel lijkt dit een structureel verschijnsel, voor een ander deel hangt dit wellicht samen met de slechte economische situatie in de sector. Zie hiervoor ook paragraaf 5.3.

Het effect en het causale verband van de RBV op het aantal bedrijven met varkens of pluimvee en het effect op het aantal gehouden dieren die via het CBS worden geteld, is lastig in beeld te brengen. Er zijn immers meer redenen om het bedrijf te beëindigen of het aantal gehouden dieren te veranderen. Er is al aangegeven dat de economische resultaten en vooruitzichten, vooral in de varkenshouderij, slecht waren. Ongetwijfeld heeft dit in de overwegingen om de bedrijfstak te beëindigen een zeer belangrijke rol gespeeld.

Het aantal bedrijven met varkens of pluimvee en het aantal gehouden dieren wordt bovendien bij het CBS maar één keer per jaar geteld. Daarnaast hebben bedrijven, die gebruik maken van de RBV, na het afgeven van de subsidieverleningsbeschikking nog maximaal 17 maanden tijd om de dieren van de aangemelde tak van het bedrijf te verwijderen en de stallen te slopen. Bedrijven met vleesvarkens of vleeskuikens zijn daarbij door de meerdere rondes per jaar sneller te beëindigen dan bedrijven met fokvarkens of leghennen.

Pas als vaststelling wordt aangevraagd zijn de dieren van de aangemelde tak definitief van het bedrijf. Bij de eerstvolgende CBS-telling zal dit bedrijf de betreffende tak en dieren dus niet meer opgeven en wordt dit pas zichtbaar in de statistieken.

Voor de RBV1 hadden in mei 2001 870 van de 2700 aanvragers (32%) met een toegewezen verlening subsidievaststelling aangevraagd, in mei 2002 waren dat er 2492 van de 2700 (92%) en in mei 2003 2698 (99,9%). Als we uitgaan van een normale verdeling als het gaat om de diersoorten en de omvang van de bedrijven, die vaststelling hebben aangevraagd, wordt het effect van RBV1 voor 32% zichtbaar in de verandering van 2000 naar 2001, voor 60% in de verandering van 2001 naar 2002 en voor 8% in de verandering van 2002 naar 2003.

Voor RBV2 was dat 6% in de verandering van 2001 naar 2002, 36% in de verandering van 2002 naar 2003 en meer dan de helft 58% wordt pas zichtbaar in de verandering van 2003 naar 2004.

4.2 Effect op het aantal dieren

4.2.1 Varkens

In hoofdstuk 3 is ingeschat hoeveel dieren (plaatsen) als gevolg van het opkopen van de rechten zijn of nog moeten verdwijnen. Op basis daarvan en de voortgang van de vaststellingsaanvragen kan tabel 4.1 samengesteld worden.

Tabel 4.1 Aantal fokvarkens en vleesvarkens volgens CBS en de (ingeschatte) afname a.g.v. de RBV.

Jaar	Fokvarkens	Afname volgens CBS	Aantal en % als gevolg van RBV	Vleesvarkens	Afname volgens CBS	Aantal en % Als gevolg van RBV
1998	1.760.154			6.591.246		
1999	1.553.977	296.177		6.774.085	- 182.839	
2000	1.510.843	43.134		6.504.540	269.545	
2001	1.410.435	100.408	30.200 (30,1%)	6.229.730	274.810	151.000 (55,0%)
2002	1.312.128	98.307	63.000 (64,1%)	5.591.044	638.686	303.800 (47,6%)
2003	1.286.000	26.000	46.000 (177%)	5.042.000	549.000	165.300 (30,1%)
2004			63.200			210.700

Bij de fokvarkens houdt de afname van 2002 t.o.v. 2000 van 198.700 stuks voor 47% samen met de afname door de RBV. Voor vleesvarkens is dat 50% van de afname van 913.500 stuks. Bij vleesvarkens is de afname vooral zichtbaar in de jaren 2002 en 2003, bij fokvarkens vooral in 2001 en 2002.

De effecten van de RBV2 moeten voor bijna 60% nog zichtbaar gaan worden in de afname van 2004 t.o.v. 2003. Opvallend is dat de afname 2002/2003 als gevolg van de RBV2 bij de fokvarkens niet terugkomt in de CBS gegevens. Oorzaak hiervan kan zijn dat fokvarkensbedrijven langer wachten tot het aanvragen van hun vaststelling. In principe kunnen zij nog een jaar doorgaan, alvorens de tak te beëindigen, bij deelname aan de sloopregeling kan dit nog langer duren. Als gevolg daarvan zou de afname in 2003/2004 groter moeten zijn, omdat er dan relatief meer fokvarkensbedrijven zijn beëindigd. De hokcapaciteit van de vleesvarkens bleef ongeveer gelijk namelijk ten opzichte van het aantal aanwezige vleesvarkens respectievelijk 133,6% in 2000, 125,1% in 2001 en 133,1% in 2002. De afname van het aantal vleesvarkens liep dus ongeveer gelijk op met de afname van de hokcapaciteit.

4.2.2 Pluimvee

Voor pluimvee kan op dezelfde manier als bij varkens tabel 4.2 samengesteld worden.

Tabel 4.2 Aantal leghennen en vleeskuikens volgens CBS en de (ingeschatte) afname a.g.v. de RBV. Aantallen x 1000 stuks.

Jaar	Leghennen/ Ouderdieren X 1000	Afname volgens CBS	Aantal en % als gevolg van RBV	Vleeskuikens X 1000	Afname volgens CBS	Aantal en % als gevolg van RBV
1998	50.155			48.537		
1999	51.520	1.365		53.247	- 4.710	
2000	54.078	- 2.558		50.937	2.310	
2001	50.207	3.871	1.145 (30,0%)	50.127	810	836 (103%)
2002	46.392	3.815	2.310 (60,6%)	54.660	- 4.533	1.733
2003*	n.b.(Vogelpest)		2.252	n.b. (Vogelpest)		1.209
2004			3.224			1.644

* over 2003 zijn geen cijfers beschikbaar i.v.m. de Vogelpest.

Bij de leghennen houdt de afname van 2002 t.o.v. 2000 van 7,69 miljoen stuks voor 45% samen met de afname van de RBV. Bij vleeskuikens is het aantal dieren met 3,72 miljoen toegenomen, terwijl op basis van de RBV de afname 2,57 miljoen stuks zou moeten zijn. Voor een deel is de toename te verklaren door de betere benutting van de hokcapaciteit. Deze was in 2000 123,3% van het aantal vleeskuikens en in 2002 111,7%. Daardoor kunnen ongeveer 5,1 miljoen vleeskuikens meer gehuisvest worden.

De hokcapaciteit vleeskuikens is van 2000 naar 2002 afgenomen met 1,74 miljoen plaatsen, waarbij het aantal bedrijven ongeveer gelijk gebleven is. De afname, die samenhangt met de afname met RBV1, is dus wel zichtbaar in de hokcapaciteit, maar door de hogere benuttingsgraad niet in het aantal dieren.

Daarnaast zouden ook bedrijven, met de pluimveerechten die ze hebben, overgeschakeld kunnen zijn van de legsector naar de vleeskuikensector of kan het aantal vleeskuikens groter geworden zijn door de aankoop van pluimveerechten. De (sterke) afname van het aantal leghennen kan ook samenhangen met de overschakeling van batterij- naar andere houderijsystemen, waarbij het aantal dieren is teruggebracht.

Alleen van hennen > 18 weken is de hokcapaciteit bekend. Deze hokcapaciteit verandert maar gering, namelijk in 2000 124,5% van het aantal dieren, in 2001 130,0% en in 2002 129,3%.

Ook voor pluimvee geldt dat de samenhang met RBV2 voor bijna 60% nog zichtbaar moet gaan worden in de afname van 2004 t.o.v. 2003.

In bijlage 4 is het aantal vleesvarkens, hokcapaciteit vleesvarkens en het aantal fokvarkens in de periode 1980-2003 weergegeven. Daaruit is duidelijk af te lezen dat na de groei van de varkenssector in de periode tot 1988 en de stabilisatie in de periode 1988-1997 de omvang van de varkenssector de laatste zes jaar duidelijk is afgenomen. Naast de slechte economische perspectieven wordt dit ook veroorzaakt door de invoering van de Wet Herstructurering Varkenshouderij (1998/1999) en de opkoopregelingen (2000-2003). Als gevolg van de opkoopregelingen en de slechte economische situatie zal in 2004 nog een verdere afname plaatsvinden.

Het aantal leghennen is wisselend door de jaren heen, maar met name de hokcapaciteit is in de periode 2000-2003 sterk afgenomen. Het aantal vleeskuikens is de laatste jaren toegenomen, maar ook daar neemt de hokcapaciteit na een lichte toename van 2001 naar 2002 in 2003 met bijna 10% af. Ook hier zal in 2004 nog een verdere afname moeten plaatsvinden.

4.3 Effect op het aantal bedrijven

Bij de aanvang van het flankerend beleid is in het voorjaar van 2000 een schatting gemaakt van het aantal bedrijven dat zou moeten beëindigen vanwege aanscherping van normen in de Meststoffenwet in de jaren 2001 tot 2003. Circa 6.000 bedrijven zouden moeten stoppen (Tweede Kamer 1998/1999, 26729, nr. 1, 10 september 1999). Dit betreft met name bedrijven in de niet-grondgebonden sectoren zoals de gespecialiseerde vleeskalveren -, varkens - en pluimveehouderij. Op een groot aandeel van deze bedrijven is het bedrijfshoofd ouder dan 50 jaar.

In een latere berekening van het LEI is het aantal veebedrijven berekend die zouden beëindigen in of voor 2005 (LEI, 2000). Uitgangspunt voor deze berekeningen is het in 1999 vastgestelde mestbeleid. In deze berekeningen werd het aantal gespecialiseerde hokbedrijven (varkens - en pluimveebedrijven) die zouden stoppen, op circa 2000 geschat. Daarnaast zouden 1.650 gemengde bedrijven beëindigen (zie tabel 4.3). Bij deze aantallen is geen onderscheid gemaakt tussen bedrijven die door mestbeleid of autonoom zouden moeten stoppen.

Het aantal bedrijven (of takken) die in het kader van de RBV subsidie toegewezen hebben gekregen is bijna 4600 (RBV1:2700 + RBV2: 1876 bedrijven. Totaal ongeveer 3500 bedrijven met varkens, 840 bedrijven met pluimvee en 370 bedrijven met rundvee). Het aantal bedrijven dat zou stoppen door de aanvullende maatregelen in

het mestbeleid, circa 6.000 tot 2005, sluit dus goed aan bij het aantal beëindigers in het kader van de RBV. De laatste bedrijven hebben een “warme” sanering ondergaan en geen “koude”. Daar komt bij dat zonder opkoopregeling bij het beëindigen van een bedrijf de dier - en mestproductierechten niet volledig uit de markt worden genomen.

Tabel 4.3 Belangrijkste resultaten van de inschatting van de dynamiek van bedrijven met vee (LEI studie 2000).

	Alle bedrijven met vee	Gespecialiseerde bedrijven met				Overige bedrijven met vee
		varkens	legpluim-vee	vlees-pluimvee	Melkvee	
Uitgangssituatie 1999:						
Aantal bedrijven	42.400	6.100	1.150	650	26.800	7.700
Verwachte dynamiek t/m 2005:						
Aantal stoppende bedrijven	7.000	1.500	450	100	3.300	1.650
Aantal continuerende bedrijven	35.400	4.600	700	550	23.500	6.050

Bron: LEI, 2000

Op dezelfde manier als bij het aantal dieren kan ook bij het aantal bedrijven de samenhang met de RBV berekend worden. Dit is vermeld in tabel 4.4.

Tabel 4.4 Aantal bedrijven met varkens en pluimvee volgens CBS en (ingeschatte) afname als gevolg van RBV.

Jaar	Aantal bedrijven met varkens	Afname	Afname als gevolg van RBV	Aantal bedrijven met pluimvee	Afname	Afname als gevolg van RBV
1998	19.345			4.261		
1999	16.426	2.919		4.147	114	
2000	14.524	1.902		3.860	287	
2001	12.822	1702	723	3.560	300	125
2002	11.851	971	1428	3.358	202	262
2003	10.730	1121	637	*		194
2004			757			267

* niet bekend a.g.v. vogelpest.

Bij de varkens hangt de afname van 2002 t.o.v. 2000 van 2673 bedrijven voor 80% samen met de RBV. Voor pluimvee is dat 77%. Ook hier geldt dat meer dan de helft van de samenhang met RBV2 pas zichtbaar zal worden in 2004.

4.4 Effect op de bedrijfsomvang en specialisatie

In de eerste tranche is op de bedrijven, die varkensrechten hebben aangeboden, gemiddeld 2400 kg forfaitair fosfaat opgekocht en in de tweede tranche 3800 kg. Op het gemiddelde bedrijf met varkens waren in 2000 448 vleesvarkens en 104 fokvarkens aanwezig. Dit komt overeen met 3315 kg + 2112 kg = totaal 5427 kg forfaitair fosfaat. Bij de varkens hebben dus op basis van fosfaatproductie overwegend de kleinere bedrijven hun rechten aangeboden, vooral in Oost - Nederland (zie Bijlage 2, tabellen 6.3 tot en met 6.6). Opgemerkt moet worden dat een aanbod van 3800 kg fosfaat van alleen fokvarkens overeen komt met ongeveer 187 fokvarkens, wat ongeveer het gemiddeld aantal fokvarkens op bedrijven met alleen fokvarkens is. Bij pluimvee (zie Bijlage 2, tabellen 6.3 tot en met 6.6) is in de eerste tranche gemiddeld 6600 kg en in de tweede tranche 7900 kg forfaitair fosfaat opgekocht. Deze hoeveelheden komen overeen met resp. 13.200 en 15.800 leghennen of 27.500 en 32.900 vleeskuikens. Ook hier hebben overwegend kleinere bedrijven dan gemiddeld (CBS 2000 gemiddeld 15.700 leghennen/bedrijf of 46.600 vleeskuikens/bedrijf) hun

rechten aangeboden, maar in vooral concentratiegebied Zuid hebben ook bedrijven met een omvangrijke tak pluimvee hun fosfaat aangeboden. Van het pluimveefosfaat is hier 68% afkomstig van bedrijven die meer dan 10.000 kg hebben aangeboden.

In de periode 2000-2002 is het aantal niet gespecialiseerde bedrijven met varkens iets sterker afgenomen dan het aantal gespecialiseerde bedrijven (20% versus 15%). Bij de gespecialiseerde bedrijven is het aantal bedrijven met vleesvarkens én fokvarkens (gesloten bedrijven) iets minder afgenomen (13%) dan de gespecialiseerde bedrijven met alleen vleesvarkens (18%) of fokvarkens (19%).

Het gemiddeld aantal vleesvarkens op de bedrijven met vleesvarkens is in de jaren 1990-2001 steeds toegenomen. Opvallend is dat het gemiddelde aantal van 2001 naar 2002 met 2,5% is afgenomen (van 541 naar 529 stuks). Het gemiddeld aantal fokzeugen op de bedrijven met fokzeugen neemt ook steeds toe. In de jaren 2000-2002 is ook sprake van een toename (van 219 naar 232 stuks) maar deze toename is minder sterk dan in de jaren daarvoor (1998: 189, in 2000 219 stuks). Mogelijk dat de MKZ in Oost-Nederland in 2002 hierbij een rol heeft gespeeld.

De conclusie is dat de eerste tranche van de RBV geen grote structuurveranderingen heeft veroorzaakt, en ook dat er in deze jaren nauwelijks ontwikkeling (bedrijfsvergroting) op de bedrijven heeft plaatsgevonden.

Bij pluimvee treedt een soortgelijk effect op. Het aantal leghennen (18 weken of ouder) per bedrijf nam van 11.800 stuks in 1995 toe tot 15.700 stuks in 2000 (toename van > 6%/jaar). In de periode tot 2002 was de toename 1200 dieren per bedrijf (toename < 4%/jaar). Bij vleeskuikens was de toename 1995-2000 12.900 stuks per bedrijf (toename gemiddeld 7,5%/jaar) en naar 2002 3300 stuks /bedrijf (toename < 4%/jaar).

4.5 Effect op het biggenoverschot

Ingeschat is dat er als gevolg van de RBV 202.400 fokvarkens en 830.800 vleesvarkens zijn of gaan verdwijnen. Bij een productie van 22,6 biggen per fokvarken per jaar en 3,18 rondes vleesvarkens per jaar neemt als gevolg daarvan het biggenoverschot met $202.400 \times 22,6 - 830.800 \times 3,18 = 1.932.300$ ofwel ongeveer 1,9 miljoen af. Omdat er in verhouding in de tweede tranche meer fokvarkens zullen verdwijnen en de fokvarkensbedrijven, die deelnemen aan de opkoopregeling, over het algemeen langer met de productie doorgaan dan vleesvarkensbedrijven, zal de samenhang met het biggenoverschot voor een groot gedeelte nog zichtbaar moeten gaan worden via een daling van de export van biggen en/of een verder afname van het aantal vleesvarkens.

5 Samenvatting, conclusies en discussie

5.1 Samenvatting

Aanleiding

In 2004 wordt het parlement geïnformeerd over de werking van de Meststoffenwet. Daarbij zal ook aandacht worden besteed aan de werking van het zogenaamde flankerend beleid. Onderdeel hiervan is de Regeling Beëindiging Veehouderijtakken. De RBV was opengesteld in voorjaar 2000 en in nazomer 2001 voor het opkopen van dier- en mestproductierechten en voor deelname aan een sloopregeling voor stallen (ten behoeve van reconstructiebeleid). Dit rapport omvat de eindevaluatie van de bijdrage aan de verlaging van het mestoverschot. In later instantie zal het Expertisecentrum ook een ex-post evaluatie uitvoeren naar de overige doelen van de RBV: de sociaal-economische effecten en de effecten op de kwaliteit van de open ruimte.

Bij de uitvoering van de evaluatie is gewerkt met de richtlijnen die in de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek Rijksoverheid (Comptabiliteitswet) zijn vastgelegd.

Doel van het project

De evaluatie van de RBV heeft in dit rapport vooral betrekking op het bereiken van evenwicht van de mestmarkt in 2003. De hoofdvraag van deze evaluatie is:

“In welke mate heeft de RBV bijgedragen aan het evenwicht op de mestmarkt?”

In het verlengde van deze hoofdvraag gaat het om de daarvan afgeleide vragen:
Wat is de totale opgekochte hoeveelheid (kg) fosfaat en stikstof uit dierlijke mest als gevolg van de RBV?

Wat is het effect van de RBV geweest op de emissie van ammoniak?

Welke neveneffecten zijn er opgetreden zoals vermindering van het aantal bedrijven, verandering van de bedrijfsomvang en verandering van het biggenoverschot.

Invloed van de RBV op het mestoverschot en de ammoniakemissie

De invloed van de RBV op het mestoverschot en de ammoniakemissie is samengevat in tabel 5.1.

Tabel 5.1 Met de RBV opgekochte rechten, uitgedrukt in forfaitaire en werkelijke hoeveelheden fosfaat en stikstof, alsmede vermindering van de ammoniakemissie.

Miljoen kg	Forfaitair fosfaat	Werkelijk fosfaat	Werkelijk Stikstof	Ammoniak
RBV1	7,93	5,60	12,30	
RBV2	8,63	6,29	13,25	
RBV totaal	16,56	11,89	25,55	8,0

5.1.1 Doeltreffendheid van de RBV

Uit oogpunt van efficiëntie zal de overheid niet meer uit de markt willen nemen dan het overschot groot is. In 1999 werd het fosfaatoverschot in 2003 geschat op 24 miljoen kg. In 2000 werd een herziene schatting gemaakt; toen kwam men uit op 21,5 miljoen kg. (werkelijk) fosfaat (Tweede Kamer 1999/2000, 26729, nr. 19, 25 februari 2000).

In de "Actualisering landelijk mestoverschot 2003" van maart 2002 werd de hoeveelheid door de eerste tranche uit de markt te nemen werkelijk fosfaat gesteld op 3,6 miljoen kg (forfaitair 5,1 mln kg). Op basis van de voorlopige resultaten van de tweede tranche werd een hoeveelheid uit de markt te nemen fosfaat van 6,4 miljoen kg (8,8 mln kg forfaitair) ingeschat. Totaal dus 10 miljoen kg (forfaitair 13,9 mln kg). Op basis van deze evaluatie is voor RBV 1 een hoeveelheid van 5,6 miljoen kg werkelijk (7,9 mln kg forfaitair) fosfaat en voor de RBV 2 6,3 miljoen kg (8,6 mln kg forfaitair) uit de markt genomen. Totaal 11,9 miljoen kg, hetgeen 1,9 miljoen kg meer is dan ingeschat in 2002. De RBV heeft dus 55,3% (11,9 van de 21,5 miljoen kg fosfaat) van het verwachte mestoverschot in 2003 weggenomen.

5.1.2 Doelmatigheid van de RBV

Volgens de "Quick scan in het kader van de beëindigingsregeling, voor te bereiden door de ministeries van LNV, VROM en door de 5 'reconstructie'-provincies," uitgevoerd door het Landbouw Economisch Instituut in opdracht van LNV en opgeleverd op 15 maart 2000 zou met een totaal budget van € 389 miljoen (*f* 857 miljoen) 24,5 miljoen kg forfaitair fosfaat opgekocht kunnen worden, wat overeenkomt met ongeveer 18,5 miljoen werkelijk fosfaat.

In de RBV is voor € 161 miljoen (*f* 355 miljoen) bij varkens 10,25 miljoen kg forfaitair fosfaat opgekocht en voor € 91 miljoen (*f* 200 miljoen) bij pluimvee 5,85 miljoen kg forfaitair fosfaat. Daarbij is bij varkens door de RBV bijna 50% van het verwachte potentieel opgekocht en bij pluimvee 1,6x het potentieel. Vanuit de pluimveesector was de belangstelling dus veel groter dan op basis van de quick scan verwacht kon worden.

Het Rijk heeft in de RBV1 en RBV2 voor € 256,74 miljoen (*f* 566 miljoen) 16,56 miljoen kg forfaitair fosfaat opgekocht, overeenkomend met 11,9 miljoen kg werkelijk fosfaat. Dat is € 15,50 (*f* 34,16) per kg forfaitair fosfaat en € 21,59 (*f* 47,58) per kg werkelijk fosfaat.

De vergoedingen per kg forfaitair fosfaat in de OVR en BEVAR waren ruim 2x zo hoog dan de vergoeding in de RBV. Hierbij moet worden bedacht dat er bij de RBV naast de vergoeding voor de rechten ook een vergoeding mogelijk was voor de sloop van de gebouwen.

Doelmatigheid van uitvoering

De kosten van uitvoering voor de opkoop van fosfaat bedragen bijna 3% van de totale kosten, wat in vergelijking met gelijksoortige regelingen, uitgevoerd door LASER, laag is.

5.2 Conclusies bijdrage RBV aan de vermindering van het mestoverschot met bijbehorende neveneffecten

De RBV is een instrument van het flankerend mestbeleid en heeft als hoofddoelstelling bedrijven op een sociaal verantwoorde wijze hun (intensieve) veehouderijtak te laten beëindigen. In deze evaluatie is alleen gekeken naar de bijdrage aan de vermindering van het mestoverschot. Ook de doeltreffendheid en doelmatigheid hebben alleen betrekking op dit onderdeel van de regeling.

5.2.1 Hoofdconclusies

- Door de RBV is 11,9 miljoen kg werkelijk fosfaat uit de markt genomen, verdeeld over 5,6 miljoen kg in de eerste tranche en 6,3 miljoen kg in de tweede tranche. De bijdrage van de RBV aan de reductie van het mestoverschot 2003 komt daarmee op 55%.
- Gelet op de bijdrage van 55% kan de RBV als doeltreffend aangemerkt worden. Vanwege de slechte economisch resultaten en perspectieven in vooral de varkenshouderij, is het echter zeer aannemelijk dat een deel van de bedrijven ook zonder de RBV beëindigd zou zijn. De rechten van deze bedrijven waren dan echter op de markt gebleven en zouden eventueel weer benut kunnen gaan worden.
- Door de RBV is tevens voor bijna 26 miljoen kg. werkelijke stikstofproductieruimte van de markt gehaald en zal er 8 miljoen kg. minder ammoniakemissie kunnen plaatsvinden.
- De RBV lijkt uit milieuoogpunt doelmatig geweest. Bij varkens is bijna 50% van het verwacht potentieel opgekocht, bij pluimvee 1,6 zoveel. De belangstelling van de pluimveesector was daarmee veel groter dan ingeschat. De vergoedingen voor fosfaat waren minder dan de helft van de vergoedingen uitbetaald in de vergelijkbare opkoopregelingen BEVAR en ORV. Hierbij moet worden aangetekend dat bij de RBV, naast de vergoeding voor de rechten, ook een vergoeding mogelijk was voor de sloop van gebouwen. In het kader van deze evaluatie is niet onderzocht of inzet van andere instrumenten dezelfde hoeveelheid fosfaat tegen lagere kosten uit de markt had kunnen nemen.
- De RBV is doelmatig uitgevoerd. De kosten voor uitvoering bedragen bijna 3% van de totale kosten, hetgeen in vergelijking met andere gelijksoortige regelingen laag is.

5.2.2 Overige conclusies

- De kosten voor de opkoop van fosfaat waren bij RBV1 € 131,27 miljoen, voor RBV2 125,47 miljoen en voor de uitvoering € 7,7 miljoen. Totaal € 264,5 miljoen. Van het totaal beschikbaar gestelde budget van € 303,6 miljoen (f 669 miljoen) is € 39,4 miljoen (f 87 miljoen), ofwel 13,0% niet uitgegeven.
- Door het Rijk is in de RBV € 15,50 per kg forfaitair en € 21,59 per kg werkelijk fosfaat betaald.
- Met elke kilogram werkelijk fosfaat wordt ook 2,15 kg werkelijk stikstof van de markt gehaald en neemt de emissie van ammoniak af met 0,67 kg.
- De kosten voor het sloopgedeelte van de regeling zullen naar verwachting uitkomen op € 139,2 miljoen voor RBV1 en € 216,6 miljoen voor RBV2. Totaal € 355,8 miljoen (f 784 miljoen). Totaal was beschikbaar gesteld € 447,4 miljoen (f 986 miljoen) en oorspronkelijk garant gesteld € 508,2 miljoen (f 1,12 miljard).
- Van de totale hoeveelheid opgekocht fosfaat is 62% afkomstig van varkens, 35% van pluimvee en 3% van rundvee (hoofdzakelijk vleeskalveren).
- Bijna de helft van de opgekochte fosfaat is afkomstig uit de provincie Noord-Brabant, gevolgd door de provincies Limburg en Gelderland met ongeveer 20%. De belangstelling uit concentratiegebied Zuid was, op basis van kg fosfaat, dus groter dan uit concentratiegebied Oost. Gezien de verschillen in gemiddelde bedrijfsomvang was dit ook te verwachten.
- Vooral in de eerste tranche zijn bedrijven kleiner dan het gemiddelde bedrijf opgekocht. Ook in de tweede tranche was dat het geval, weliswaar in mindere mate. Bij pluimvee zijn echter ook bedrijven met een behoorlijke omvang opgekocht.
- De belangstelling uit de pluimveesector, met name ook vanuit bedrijven met een grotere omvang pluimvee, was zeker in de tweede tranche groter dan verwacht. Dit kan gedeeltelijk zijn veroorzaakt door de ingeschatte perspectieven door aanvragers in relatie tot de invoering van de pluimveerechten en de toekomstige huisvestingeisen (komend verbod op batterijen) en de economische perspectieven van de sector. Bij de varkens was er, ook vooral in de tweede tranche, naar verhouding meer belangstelling vanuit bedrijven met fokvarkens.

- De effecten van de RBV1 moeten gelet op de vaststellingsdata van de aanvragers bijna geheel in de CBS cijfers 2000/2002 zichtbaar worden. Voor de RBV2 zal het grootste deel van het effect pas zichtbaar worden in de CBS cijfers over 2004.
- Bij fokvarkens hangt de CBS-afname in aantal dieren van 2002 t.o.v. 2000 van 198.700 stuks voor 47 % samen met de RBV. Voor vleesvarkens is dat 50% van de afname van 913.500 stuks. Voor het aantal bedrijven met varkens is dat 80%. Door het Productschap Vlees, Vee en Eieren is berekend dat er in Nederland in 2002 t.o.v. 2000 2,26 miljoen minder varkens zijn geproduceerd. Bij 3,12 rondes per jaar komt dit overeen met gemiddeld 711.300 plaatsen. Dit hangt redelijk goed samen met de afname van 455.000 stuks zoals berekend in deze evaluatie.
- Bij de leghennen hangt de CBS-afname van 2002 t.o.v. 2000 van 7,69 miljoen stuks voor 45% samen met de RBV. Bij vleeskuikens is het aantal dieren in die periode met 3,72 miljoen toegenomen, maar is de totale hokcapaciteit wel afgenomen. De toename was mogelijk door een hogere benutting van de hokcapaciteit. De afname van het aantal pluimveebedrijven hangt voor 77% samen met de RBV.
- Het aantal bedrijven wat een tak heeft beëindigd, komt goed overeen met het aantal aangegeven in de ex-ante studie van het LEI.
- Als gevolg van het grotere aanbod van fokvarkens in vergelijking met vleesvarkens zal naar verwachting het biggenoverschot de komende jaren met 1,9 miljoen gaan afnemen.

5.3 Discussie

Een belangrijk punt van discussie is de vraag of de dierrechten, die zijn opgekocht, ook daadwerkelijk in de praktijk werden benut en daaraan gekoppeld de vraag of de fosfaat, die samenhangt met deze opgekochte dierrechten, wel in mindering mag worden gebracht op het mestoverschot 2003. Het landelijk mestoverschot 2003 is immers berekend aan de hand van de werkelijk aanwezige dieren in 2000. De hoeveelheid werkelijk fosfaat die via de opkoop van dier - en/of mestproductierechten uit de markt is genomen, maar waarbij deze rechten in 2000 niet werden benut (geen dieren op gehouden) zou strikt genomen geen bijdrage leveren aan de vermindering van het mestoverschot 2003.

In "Actualisatie landelijk mestoverschot 2003" (tabel B3.1, blz. 99) is het fosfaataanbod van niet te herleiden bedrijven (geen dieren in 2000) berekend op 1,27 miljoen kg ofwel 16% van de hoeveelheid toegewezen aanvragen. In het kader van deze evaluatie is dit niet opnieuw berekend, maar blijft de vraag wel relevant.

Het niet volledig benutten van (dier)rechten lijkt een structureel verschijnsel. Uit vergelijkingen van het aantal geregistreerde varkensrechten en de werkelijk gehouden aantallen varkens (berekeningen van Bureau Heffingen in het kader van de Evaluatie Meststoffenwet) blijkt dat in 2000 13,4% van de varkensrechten niet werd benut en in 2001 14,9%. Verder is uitgerekend dat op basis van de hoeveelheid varkens - en pluimveerechten, die na doorhalen als gevolg van de RBV nog geregistreerd staan bij Bureau Heffingen, de varkensstapel een (CBS) omvang zou mogen hebben van het niveau van 2001 en dat de pluimveestapel ongeveer 4% groter zou mogen zijn dan in 2001. In 2003 was, volgens het CBS, het aantal fokvarkens t.o.v. 2001 met 8,8% en het aantal vleesvarkens met 19,0% afgenomen (Deze percentages zijn waarschijnlijk iets te hoog, omdat varkens in 2001 vanwege MKZ in Oost-Nederland niet van het bedrijf afgevoerd mochten worden). Uit deze cijfers kan geconcludeerd worden dat ook in 2003 een deel van de dierrechten niet wordt benut.

Uit de bovengenoemde notitie blijkt dat het vooral de bedrijven met een kleine tak varkens of pluimvee zijn die hun dierrechten niet volledig benutten. Deze bedrijven willen wellicht in de toekomst op hun eigen bedrijf (of binnen de familie) de rechten weer gaan benutten of hebben gespeculeerd op een toekomstige waardeinstijging van deze rechten bij verkoop. Ook is een per bedrijf kleine hoeveelheid rechten moeilijk te verkopen vanwege de relatief hoge leges en andere transactiekosten.

Op rechten, waarbij in 2000 geen dieren werden gehouden, kunnen in de toekomst wel weer dieren gehouden gaan worden. Als de rechten niet opgekocht waren, zou er in de toekomst dus weer meer fosfaat geproduceerd kunnen worden. Door de RBV is het maximale productieplafond naar beneden gebracht.

De benutting van de rechten zou dan waarschijnlijk niet op de oorspronkelijke bedrijven gebeuren, maar op andere bedrijven die deze rechten aankopen. Deze toekomstige benutting van rechten is niet ondenkbeeldig. In 2002 en 2003 had 30% van de varkenshouders plannen om uit te breiden en capaciteit bij te kopen, terwijl slechts 3,5 resp. 2,1 % het bedrijf wilde beëindigen (AgriDirect, 2003). In het blad Pluimvee van 6 maart 2004 wordt vermeld dat er veel vraag is naar pluimveerechten (Pluimvee, 2004). Er is vooral veel vraag naar grotere partijen, maar het aanbod is gering met als gevolg stijgende prijzen in de concentratiegebieden en in de niet-concentratiegebieden.

Geraadpleegde literatuur en informatiebronnen

- AgriDirect, Toekomstplannen varkenshouders, onderzoek bij bijna 5000 intensieve veehouders, 9 oktober 2003.
- Besseling Peter, Jaap Ekkes, Jan Janssen, Marc Roosjen en Jacob van Vliet. *Evaluatie Flankerend beleid meststoffenwet*. Expertisecentrum LNV nr. 2002/088, maart 2002.
- CBS. Landbouwtellingen; Statline
- DLG, 2001. *Beëindigingsregeling Varkenshouderijbedrijven (BEVAR), Rapportage*. Dienst Landelijk Gebied.
- Hoogeveen M.W., H.H. Luesink, G. Cotteleer en K.W. van der Hoek. *Ammoniakemissie 2010. Referentiescenario en effecten van bestaand beleid en mogelijke aanscherpingen*. LEI Den Haag Rapport 3.03.05, RIVM rapport 680.000.001. Augustus 2003.
- Hubeek F.B. (eds) en D.W. de Hoop. Ex post evaluatie van Minas, Dierrechten en MAO; ex ante evaluatie van gebruiksnormenstelsel en MAO of Dierrechten.
- LNV. Begroting 2004. Paragraaf inzake baten – lastendiensten LASER.
- LASER, LNV. (Maandelijkse) voortgangsverslagen RBV
- LEI, 2000. *Dynamiek van de bedrijven met vee in 2005*. Notitie deelproject I (inschatting op basis van reeds vastgesteld beleid), in opdracht van Ministerie van LNV; LEI, Den Haag. Niet gepubliceerd.
- LEI, 2000. *Quick scan in het kader van de beëindigingsregeling, voor te bereiden door de ministeries van LNV, VROM en door de 5 'reconstructie'-provincies*, in opdracht van LNV: LEI Den Haag. Niet gepubliceerd.
- NVM-AOG Jaarverslagen 2002 en halfjaarcijfers 2003.
- Productschap Vee, Vlees en Eieren. *Ontwikkeling varkensaanbod in Nederland*. Zoetermeer 10 december 2003/5 maart 2003.
- Ogink, G.J.A., J.H. Olink, M. Root, 2000. *Regeling Beëindiging Veehouderijtakken, tussenbalans bij de eerste tranche*, EC-LNV, Ede
- Ogink, G.J.A., J.H. Olink, L.F.I. Westerlaken, 2002. *Evaluatie Wet Herstructurering Varkenshouderij, onderdeel milieu*, EC-LNV, Ede Rapport nr. 2002/102.
- Pluimvee, 2004. Weekblad pluimvee van 6 maart 2004 (jaargang 34, nummer 10). Artikel: Veel vraag naar pluimveerechten, maar prijzen doen kopers aarzelen.
- Staalduinen, L.C. van, H. van Zeijts, M.W. Hoogeveen, H.H. Luesink, T.C. van Leeuwen, H. Prins en J.G. Groenwold, mei 2001. *Het landelijk mestoverschot 2003; Methodiek en berekening*. LEI, Den Haag, Reeks Milieuplanbureau 15; 144 p.

Staalduinen, L.C. van, , M.W. Hoogeveen, H.H. Luesink, G. Cotteleer, H. van Zeijts, P.H.M. Dekker, C.J.A.M. de Bont. maart 2002. *Actualisering landelijk mestoverschot 2003*; LEI, Den Haag, Reeks Milieuplanbureau 18; 162 p.

Correspondentie met Parlement

- Tweede Kamer 1999/2000, 26729, nr. 19, 25 februari 2000. *Integrale aanpak Mestproblematiek/voortgang mestbeleid/invulling flankerend mestbeleid.*
- Tweede Kamer 1999/2000, 24445 nr.52,24-05-2000. *Resultaten eerste openstellingsperiode regeling beëindiging veehouderijtakken.*
- Vaste cie voor LNV, 1999/2000. LNV 0000652, NDS 1873. *Regeling Beëindiging Veehouderijtakken.*
- Vaste cie voor LNV, 2000/2001, 23-11-2000, lnv 0000930, NDS 2399. *Mestbeleid*
- Tweede Kamer 2001/2002, 26729 nr.48, 8 november 2001. *Regeling Beëindiging Veehouderijtakken.*
- Eerste kamer, 2002/2003, 28600 XIV nr.133 + bijlage 06-05-2003. *Uitvoering Reconstructiewet.*
- Tweede Kamer, 2002/2003, lnv 0300280, NDS 8996. *Stand van zaken evaluatie Regeling beëindiging veehouderijtakken.*

Regelgeving

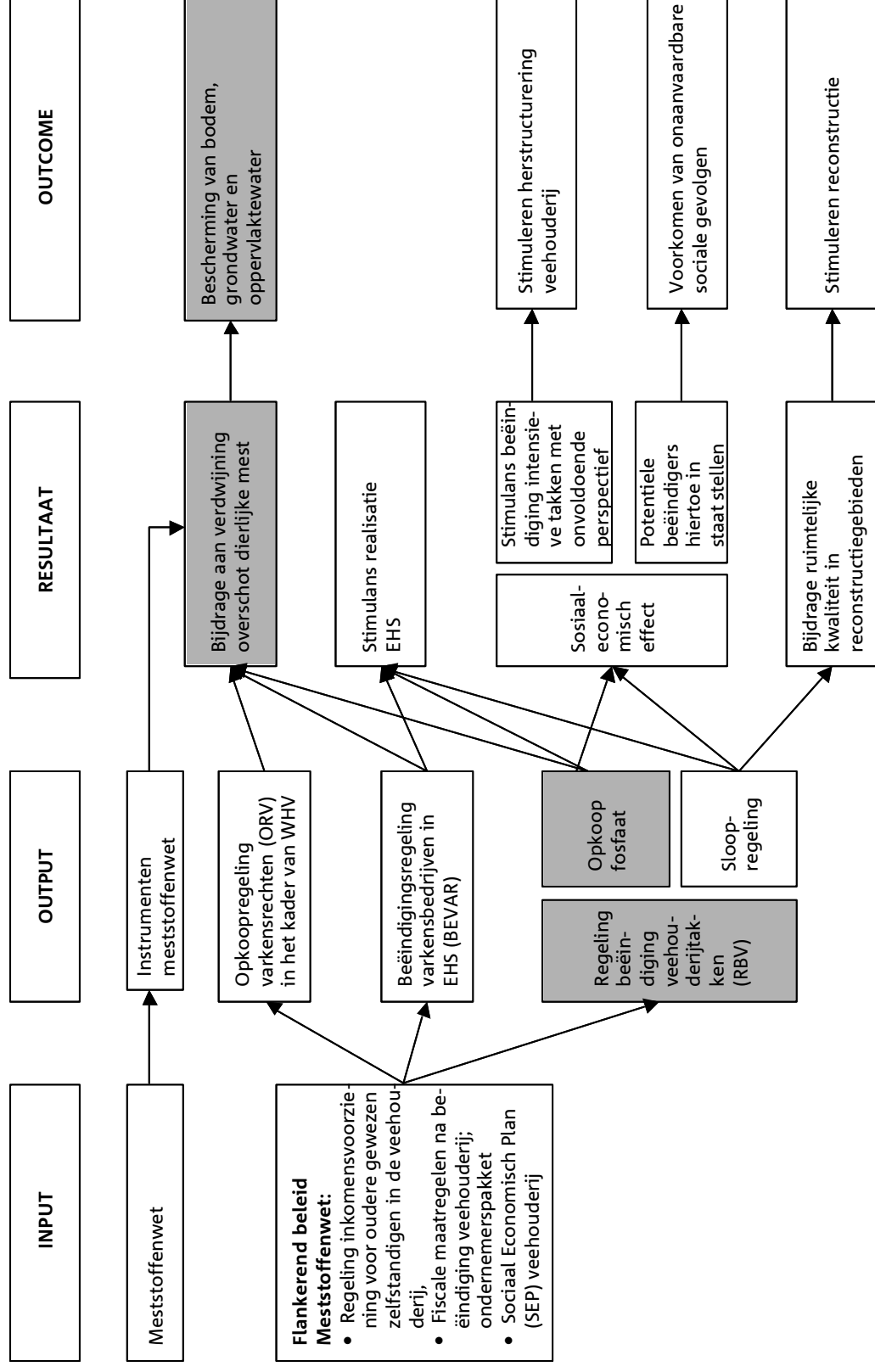
- Stc 17 maart 2000, nr. 55 / pag. 16. *Regeling beëindiging veehouderijtakken*
- Stc 17 maart 2000, nr. 55 / pag. 21. *Subsidieplafonds voor beëindigingssubsidie en sloopsubsidie veehouderijtakken.*
- Stc. 19 april 222, nr. 78 / pag. 14. *Verlenging openingsperioden subsidie - aanvragen veehouderijtakken.*
- Stc 20 april 2000, nr. 79 / pag. 10. *Wijziging Regeling beëindiging veehouderijtakken*
- Stc. 25 april 2000, nr. 80 / pag. 9. *Wijziging Regeling beëindiging veehouderijtakken*
- Stc. 19 juni 2000, nr. 115 / pag. 11. *Begrotingsbesluiten Provinciale Staten m.b.t. Regeling beëindiging veehouderijtakken*
- Stc. 24 augustus 2000, nr. 163 / pag 7. *Goedkeuring regeling beëindiging veehouderijtakken.*
- Stc. 28 september 2001, nr. 188 / pag. 10. *Wijziging Regeling beëindiging veehouderijtakken*
- Stc. 28 september 2001, nr. 188 / pag. 13. *Besluit openstelling Regeling beëindiging veehouderijtakken en vaststelling subsidiebedragen*
- Stc. 26 oktober 2001, nr. 208 / pag. 34. *Wijziging Regeling beëindiging veehouderijtakken*
- Stc. 26 oktober 2001, nr. 208 / pag. 34. *Wijziging besluit openstelling Regeling beëindiging veehouderijtakken en vaststelling subsidiebedragen*
- Stc. 27 december 2001, nr. 249 / pag. 28. *Regeling begrotingsbesluiten Provinciale Staten m.b.t. Regeling beëindiging veehouderijtakken.*
- Stc. 19 februari 2002, nr. 35 / pag. 9. *Wijziging openstellingsbesluit Bbv tweede tranche.*
- Stc. 8 mei 2002, nr. 87 / pag.22. *Subsidie beëindiging kalkoenhouderij.*
- Stc. 24 juli 2002, nr. 139 / /pag. 5. *Wijziging besluit openstelling Regeling beëindiging veehouderijtakken en vaststelling subsidiebedragen.*

Bijlage 1 Lijst met begrippen en afkortingen

Aanvragen, toegelaten	Aanvragen voor subsidie waarop positief is beschikt om (onder voorwaarden) subsidie te verlenen
Aanvragen, vastgesteld	Aanvragen voor subsidie waarop positief is beschikt voor definitieve verlening van de subsidie
AmvB	Algemene Maatregel van Bestuur
BEVAR	Beëindigings- en verplaatsingsregeling voor varkenshouderijbedrijven in of nabij de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).
Bureau Heffingen	Agentschap van het Ministerie van LNV te Assen dat belast is met de uitvoering van de Meststoffenwet (onder andere de Minas-aangiften ontvangen, controleren en vaststellen; registratie mestproductierechten).
Concentratiegebied	Wettelijk aangewezen gebieden (Zuid en Oost) waar afwijkende bepalingen gelden in kader Meststoffenwet. Zuid is gelegen in de provincies Noord-Brabant en Limburg. Oost is gelegen in de provincies Overijssel, Gelderland en Utrecht
Dierrechten	Varkensrechten, ingevoerd in 1998 en pluimveerechten (kippen en kalkoenen), ingevoerd in 2001, waardoor deze dieren niet meer op mestproductierechten gehouden mogen worden. Varkensrechten worden uitgedrukt in varkensenheden. Eén eenheid komt overeen met 7,4 kg fosfaat. Pluimveerechten worden uitgedrukt in kg fosfaat. Een leghen komt daarbij overeen met 0,5 kg fosfaat en een vleeskuiken met 0,24 kg.
Doorgehaalde rechten	Dier- of mestproductierechten van agrarische bedrijven die bij Bureau Heffingen zijn doorgehaald, zodat ze niet meer bestaan
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
Forfait	(Wettelijk) vastgestelde vaste waarde die als standaard gebruikt mag of moet worden.
Forfaitair Fosfaat	Op forfait berustend Fosforverbinding. In de praktijk worden fosforgehalten vaak op basis van fosfaat (P_2O_5) uitgedrukt. P_2O_5 -gehalte = 2,29 * P-gehalte.
IOZV	Regeling Inkomensvoorziening voor oudere en gewezen zelfstandigen in de veehouderij
Landbouwtelling (Meitelling):	Jaarlijkse integrale telling onder alle land- en tuinbouwbedrijven van meer dan 3 nge (Nederlandse grootte-eenheden)
Landelijk mestoverschot 2003	De mestproductiecapaciteit (uitgedrukt in forfaitair stikstof, werkelijk stikstof en werkelijk fosfaat) die uit de markt gehaald moet worden, zodat in 2003 evenwicht op de mestmarkt ontstaat; de niet-plaatsbare mestproductiecapaciteit in 2003

Latente rechten/ruimte	Bij Bureau Heffingen geregistreerde mestproductierechten die niet worden benut.
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit
Mestafzetcontracten/ overeenkomsten (MAO)	Het stelsel moet waarborgen dat op landelijk niveau niet meer mest wordt geproduceerd dan door producenten op het eigen bedrijf kan worden aangewend of bij derden kan worden afgezet. In het wetsvoorstel worden voor de mestproductie per diersoort vaste (forfaitaire) stikstofnormen gehanteerd, gebaseerd op de gemiddelde productie per dier. Om te voorkomen dat veehouders met dieren die minder mineralen dan gemiddeld produceren, onnodig (loze) afzetcontracten moeten sluiten, is bepaald dat veehouders in 2002 slechts voor 90% van hun forfaitaire mestproductie afzetruimte moeten hebben geregeld en in 2003 voor 95%.
Mestproductierechten	Mestproductierechten van runderen, schapen, geiten, vossen, nertsen, eenden en konijnen, uitgedrukt in kg fosfaat per dier per jaar
Niet benutte rechten/ Ruimte	Bij Bureau Heffingen geregistreerde varkensrechten en pluimveerechten die niet worden gebruikt voor het houden van varkens respectievelijk pluimvee. (zie ook latente rechten/ruimte)
Niet-grondgebonden rechten	De niet-grondgebonden dier- en mestproductierechten zijn rechten die worden geproduceerd boven de "vrije productieruimte" van 125 kg fosfaat per ha. Deze niet-grondgebonden rechten zijn in principe verplaatsbaar (er zijn uitzonderingen)
ORV	Opkoopregeling Varkensrechten (buiten de Ecologische Hoofdstructuur)
PCDMA	Permanente Commissie van Deskundigen Mest- en Ammoniakproblematiek (voor berekening van mestoverschot)
Pluimveerechten RBV (1en 2)	zie bij dierrechten Regeling beëindiging veehouderijtakken; RBV 1 werd opengesteld in voorjaar 2001, en RBV 2 werd opengesteld in nazomer 2001.
SEP	Sociaal Economisch Plan, voorlichtingsactie met betrekking tot individuele adviezen aan veehouders over het economisch perspectief van zijn bedrijf.
Varkensrechten VBTB WHV	zie bij dierrechten Van Beleidsvoorbereiding tot Beleidsverantwoording Wet Herstructurering Varkenshouderij

Bijlage 2 Causaliteitschema

Bijlage 3 Resultaten van de RBV per afzonderlijke tranche en achtergrond van berekeningen

De RBV kende twee tranches. De eerste tranche (RBV1) werd op 17 maart 2000 bekend gemaakt (Stc 17 maart 2000, nr. 55 / pag. 16), werd op 22 maart 2000 geopend voor deelname en sloot na verlenging op 19 mei 2000. De tweede tranche (RBV2) voor deelname liep van 1 oktober 2001 tot en met 31 oktober 2001 (Stc 28 september 2001, nr. 188 / pag. 10). Voor de opkoop van fosfaatrechten (of dier-/mestproductierechten) ten behoeve van varkens, kippen of rundvee (vleeskalveren), heeft het Rijk in totaal € 303,6 miljoen (*f* 669 miljoen) ter beschikking gesteld (Tweede Kamer 1999/2000, 26729, nr. 19, 25 februari 2000). Daarnaast kunnen veehouders in aanmerking komen voor een subsidie op het afbreken van de stallen. De provincies hebben daarvoor € 508,23 miljoen (*f* 1,12 miljard) gegarandeerd (Tweede Kamer 2001/2002, 26729, nr. 48, 2 november 2001, garantiebedrag provincies afgesproken in het akkoord van Brakkenstein). Voor RBV1 is door het Rijk uiteindelijk € 181,51 miljoen (*f* 400 miljoen) ter beschikking gesteld en voor RBV 2 € 171,98 miljoen (*f* 379 miljoen).

RBV eerste tranche (RBV1)

Aan veehouders, die hun bedrijf geheel of gedeeltelijk ter beëindiging aanboden in het kader van RBV1, werd een vergoeding van € 16,56 (*f* 36,50) per kg forfaitair fosfaat van niet -grondgebonden mestproductierechten en € 122,52 (*f* 270,-) per varkenseenheid geboden. Daarnaast konden veehouders in de concentratiegebieden in de provincies Overijssel, Gelderland, Utrecht, Noord - Brabant en Limburg een vergoeding krijgen voor de afbraak van vrijkomende bedrijfsgebouwen. De sloopvergoeding bestond uit een vast bedrag van € 22,69 (*f* 50,-) per vierkante meter staloppervlak en 40% van de getaxeerde gecorrigeerde vervangingswaarde van de te slopen stal, waarbij werd uitgegaan van een afschrijving tot een restwaarde van 25%. Het Rijk heeft in eerste instantie € 45,38 miljoen (*f* 100 miljoen) ter beschikking gesteld voor de opkoop van fosfaat (Stc 17 maart 2000, nr. 55 / pag. 21) en de betrokken provincies in totaal € 76,69 (*f* 169 miljoen) voor sloopsubsidies (Stc 16 juni 2000, nr. 115/ pag. 11). Later zijn deze bedragen verhoogd tot € 181,51 miljoen (*f* 400 miljoen) respectievelijk € 183,78 miljoen (*f* 405 miljoen) (Stc. 28 september 2001, nr. 188 / pag. 13).

RBV tweede tranche (RBV2)

De RBV2 is geopend op 1 oktober 2001 en sloot op 31 oktober 2001. De geboden vergoeding per kg forfaitair fosfaat van niet-grondgebonden dier- of mestproductierechten bedroeg € 14,75 (*f* 32,50 in plaats van *f* 36,50 in RBV1). De vergoeding per varkenseenheid was € 109,15 (*f* 240,53) en het totaal beschikbare budget € 68,07 miljoen (*f* 150 miljoen gulden) (Stc 28 september 2001, nr. 188 / pag. 13). Later is dit budget opgehoogd tot € 171,98 miljoen (*f* 378 miljoen) (Stc 28 december 2001, nr. 35 / pag. 9). De vergoeding voor de sloop en de waarde van de af te breken gebouwen is gelijk aan die in RBV1. De betrokken provincies hebben in het kader van RBV2 in eerste instantie € 71,02 miljoen (*f* 156,5 miljoen) voor sloopsubsidies beschikbaar gesteld (Stc. 28 september 2001, nr. 188 / pag. 13). Later is dit budget verhoogd tot in totaal € 256,63 miljoen (*f* 565 miljoen): door de provincie Utrecht tot € 3,63 miljoen (*f* 8 miljoen), Gelderland tot € 50 miljoen (*f* 110 miljoen), Noord-Brabant tot € 155 miljoen (*f* 341 miljoen) en Limburg tot € 48 miljoen (*f* 105,6 miljoen) (Stc 28 december 2001, 2002 nr. 35 / pag. 9).

Evenals in de eerste tranche konden veehouders in de concentratiegebieden in de provincies Gelderland, Utrecht, Noord - Brabant en Limburg een vergoeding krijgen voor de afbraak van vrijkomende bedrijfsgebouwen. Veehouders in de provincie Overijssel kwamen in de tweede tranche niet in aanmerking voor een sloopvergoeding. In tegenstelling tot de eerste tranche vielen kalkoenen ook onder de regeling.

Resultaten RBV1 en RBV2

Bij RBV 1 zijn in totaal 3.445 aanvragen ingediend en in behandeling genomen. Daarbij werd ruim 10 miljoen kg forfaitair fosfaat aangeboden. Bij RBV2 zijn in totaal 2.645 aanvragen ingediend waarmee ruim 12 miljoen kg forfaitair fosfaat werd aangeboden (tweede Kamer, 26729 nr. 48, 8-11-2001). De belangrijkste informatie is vermeld in tabel 6.1.

Tabel 6.1 Aantal toegewezen en vastgestelde aanvragen in de eerste en tweede tranche van de RBV, met daarbij de hoeveelheden betrokken forfaitair fosfaat (per 01-01-2004) en doorgehaalde latente en niet vergoede rechten (voorlopige cijfers, per 01-11-2003).

	RBV1	RBV2
Aantal ontvangen aanvragen	3.445	2.645
Teruggetrokken	361	437
In behandeling genomen	3.084	2.208
Niet ontvankelijk	31	46
Afgewezen	353	282
In behandeling		4
Aantal toegewezen (subsidie verleend)*	2.700	1.876
Aantal die vaststelling hebben aangevraagd	2.699	1.561
Vaststelling toegewezen**	2.657	1.433
Vaststelling afgewezen**	38	12
Nog in behandeling	4	116
Subsidie is verleend voor niet-grondgebonden rechten (in kg forfaitair fosfaat):		
- Varkensrechten	5.372.667	4.880.714
- (Mest)productierechten pluimvee	2.369.784	3.408.925
- Mpr rundvee + pluimvee	63.062	74.403
- Mpr rundvee	128.242	263.107
Totaal	7.933.755	8.627.149
Op basis van voorlopige cijfers is geen subsidie betaald voor:		
Doorgehaalde latente ruimte (in kg fosfaat)	676.800	670.000 ***
Doorgehaalde grondgebonden varkensrechten	380.138	367.400 ****
Doorgehaalde grondgebonden mpr pluimvee		285.000 *****

Bron: LASER Diemen/ Bureau Heffingen Assen.

* Aanvragen waarop via een beschikking subsidie is toegewezen

** Aanvragen waarvoor een vaststellingsbeschikking is

*** In de 1^e tranche bestonden er nog geen pluimveerechten, maar vooruitlopend daarop moesten aanvragers in de 1^e tranche wel tegelijkertijd van de latente rechten afzien. Met de invoering van dit stelsel zijn, net als in de varkenshouderij, de latente pluimveerechten voor de niet aanvragers per 01-01-2001 doorgehaald. De doorgehaalde latente ruimte heeft daarom in de tweede tranche alleen betrekking op latente ruimte van rundvee, maar deze worden voor alle aanvragers, ook als alleen voor de varkens of pluimveetak wordt aangevraagd, doorgehaald. Het aantal doorgehaalde latente rechten in de eerste tranche bedraagt per 01-11-2003 afgerond in kg fosfaat 676.800 (Bureau Heffingen). Op basis van de reeds doorgehaalde rechten en het aandeel van de aanvragen die zijn afgewerkt wordt dit voor de 2^e tranche ingeschat op ongeveer 367.400 kg fosfaat (Bureau Heffingen).

**** Op basis van de extrapolatie van het gegeven dat van de tot nu toe doorgehaalde varkensrechten ca. 7% uit grondgebonden varkensrechten bestaat (Bureau Heffingen).

***** De aanvragers voor de pluimveetak krijgen geen vergoeding voor de pluimveerechten die overeenkomen met de omvang grondgebonden mestproductierechten op het moment van aanvraag, deze rechten worden echter wel doorgehaald. Volgens de inschatting van Bureau Heffingen bedragen deze ongeveer 285.000 kg fosfaat.

Bij RBV1 is subsidie verleend voor 7.933.755 kg forfaitair fosfaat, ongeveer 79% van de in eerste instantie aangeboden fosfaat. Deze hoeveelheid zal nagenoeg overeenkomen met de uiteindelijk op te kopen rechten, omdat per 01-01-2004 nog slechts vier aanvragen in behandeling waren en één aanvrager nog geen vaststelling had aangevraagd.

Bij RBV2 zijn nog 116 aanvragen in behandeling. Op basis van de ervaringen uit RBV1, wordt aangenomen dat de uiteindelijk daadwerkelijk opgekochte rechten nauwelijks zullen verschillen van de hoeveelheid rechten waarvoor subsidie is toegezegd. Het blijkt dat met name bedrijven die voor fosfaat en sloop subsidie hebben aangevraagd nog geen vaststellingsaanvraag hebben ingediend (op 01-01-2004 830 van de 1124 aanvragers voor fosfaat + sloop. Bron: Voortgangsoverzichten LASER). Dit kan te maken hebben met de langere tijd die nodig is voor de afwikkeling van de vergunningen in het kader van de ruimtelijke ordening. Het is geen reden om te veronderstellen dat deze bedrijven uiteindelijk geen verzoek om vaststelling zullen indienen.

In totaal is (of zal) dus bij RBV2 voor ongeveer 1876 aanvragen ongeveer 8.627.149 kg fosfaat worden opgekocht.

In tabel 6.2 wordt informatie gegeven over de spreiding van de hoeveelheid opgekochte fosfaat over aanvragers, diersoorten en gebieden, de combinatie met sloopsubsidie en de omrekening van hoeveelheid fosfaat naar aantallen dieren.

Tabel 6.2 Hoeveelheid fosfaat per aanvrager, per diersoort, per provincie, de combinatie met sloopsubsidie en de omrekening van hoeveelheid fosfaat naar aantallen dieren.

	RBV1	RBV2
Aantal aanvragers per sector:		
- Varkens	2245	1301
- Kippen	389	458
- Rundvee	142	232
Totaal (sommige aanvragers meerdere takken)	2700	1876
Gemiddeld per aanvrager kg forfaitair fosfaat:		
- Varkens	2392	3752
- Kippen	6101	7189
- Rundvee	877	998
Totaal	2938	4599
Verdeling van de opgekochte kg fosfaat over diersoorten:		
- Varkens	68 %	57 %
- Kippen	30 %	40 %
- Rundvee	2 %	3 %
Verdeling van de opgekochte kg fosfaat over provincies:		
- Overijssel	10,7 %	3,7 %
- Gelderland	19,5 %	22,5 %
- Utrecht	3,0 %	1,7 %
- Noord-Brabant	47,0 %	45,0 %
- Limburg	13,6 %	23,2 %
- Overige niet-concentratie provincies	6,2 %	3,9 %
Aandeel gecombineerd met aanvraag voor sloop van gebouwen:		
- Op basis van aantal aanvragers	48,0 %	58,0 %
- Op basis van fosfaat	53,8%	53,8%
Aantal m ² aangevraagd voor sloopsubsidie	1.500.000	2.500.000
Waarvan op basis van verleend budget:		
- Noord-Brabant	61,1 %	
- Limburg	15,4 %	
- Gelderland	14,1 %	
- Overijssel	8,2 %	

(vervolg)

	RBV1	RBV2
Aantal opgekochte dierplaatsen: (toelichting op de berekening zie tekst)		
- Vleesvarkens	468.800	362.000
- Fokvarkens	93.800	108.600
- Leghennen	3.557.500	5.540.400
- Vleeskuikens	2.597.000	2.825.600
- Vleeskalveren	30.726	57.751

Bron: LASER. Voortgangsoverzichten/Buro Heffingen Assen

Verdeling over bedrijfstakgrootteklassen

In de tabellen 6.3 t/m 6.6 wordt voor de belangrijkste provincies een overzicht gegeven van de verdeling over bedrijfstakgrootteklassen van de deelnemende bedrijven, die een subsidieverleningsbeschikking hebben ontvangen, en van de hoeveelheid opgekocht fosfaat. Voor de niet vermelde provincies zijn de hoeveelheden te klein om hieruit conclusies te trekken.

De tabellen 6.3 en 6.4 hebben betrekking op de eerste tranche en de tabellen 6.5 en 6.6 op de tweede tranche. De omrekening van kilogrammen fosfaat naar aantallen dieren kan worden gemaakt met behulp van de normen per dier zoals deze zijn vermeld in tabel 6.7.

Tabel 6.3 Aantal bedrijven met subsidieverleningsbeschikking en hoeveelheid opgekocht fosfaat (in 1000 kg) per bedrijfstakgrootteklasse in aantallen en procentueel bij de eerste tranche voor varkens.

Grootteklasse in 1000 kg. forfaitair fosfaat	Overijssel + Gelderland		N. Brabant + Limburg		Nederland totaal	
	Bedrijven	Kg fosfaat	Bedrijven	Kg fosfaat	Bedrijven	Kg fosfaat
< 0,25	80 (7%)	10 (1%)	47 (6%)	4 (0%)	150 (7%)	17 (0%)
0,25 – 1,0	401 (36%)	254 (14%)	135 (16%)	81 (3%)	646 (29%)	400 (7%)
1,0 – 2,5	412 (37%)	658 (35%)	242 (28%)	417 (13%)	733 (33%)	1.196 (22%)
2,5 – 5,0	170 (15%)	572 (31%)	238 (28%)	861 (28%)	445 (20%)	1.558 (29%)
5,0 – 10,0	42 (4%)	260 (14%)	151 (18%)	1.036 (33%)	203 (9%)	1.362 (25%)
> 10,0	10 (1%)	118 (6%)	39 (5%)	709 (23%)	50 (2%)	839 (16%)
Totaal	1.115	1.873	852	3.108	2.227	5.373

Tabel 6.4 Aantal bedrijven met subsidieverleningsbeschikking en hoeveelheid opgekocht fosfaat (in 1000 kg) per bedrijfstakgrootteklasse in aantallen en procentueel bij de eerste tranche voor pluimvee.

Grootteklasse in 1000 kg. forfaitair fosfaat	Overijssel + Gelderland		N. Brabant + Limburg		Nederland totaal	
	Bedrijven	Kg. fosfaat	Bedrijven	Kg. fosfaat	Bedrijven	Kg. fosfaat
< 0,25	3 (2%)	1 (0%)	3 (2%)	0 (0%)	8 (2%)	1 (0%)
0,25 – 1,0	19 (15%)	14 (3%)	12 (7%)	8 (1%)	34 (10%)	24 (1%)
1,0 – 2,5	39 (32%)	66 (14%)	44 (25%)	82 (5%)	95 (27%)	168 (7%)
2,5 – 5,0	30 (24%)	101 (21%)	42 (23%)	154 (10%)	87 (24%)	311 (13%)
5,0 – 10,0	27 (22%)	189 (40%)	37 (21%)	266 (17%)	77 (22%)	538 (23%)
> 10,0	6 (5%)	101 (21%)	41 (23%)	1.061 (68%)	56 (16%)	1.327 (56%)
Totaal	124	471	179	1.571	357	2.370

Tabel 6.5 Aantal bedrijven met subsidieverleningsbeschikking en hoeveelheid opgekocht fosfaat (in 1000 kg) per bedrijfstakgrootteklasse in aantallen en procentueel bij de tweede tranche voor varkens.

Grootteklasse in 1000 kg. forfaitair fosfaat	Overijssel + Gelderland		N. Brabant + Limburg		Nederland totaal	
	Bedrijven	Kg. fosfaat	Bedrijven	Kg. fosfaat	Bedrijven	Kg. fosfaat
< 0,25	25 (5%)	3 (0%)	31 (4%)	2 (0%)	62 (5%)	6 (0%)
0,25 – 1,0	111 (22%)	69 (5%)	34 (5%)	21 (1%)	165 (13%)	103 (2%)
1,0 – 2,5	177 (35%)	293 (23%)	140 (20%)	251 (7%)	339 (26%)	581 (12%)
2,5 – 5,0	136 (27%)	458 (36%)	247 (35%)	919 (27%)	404 (31%)	1.450 (30%)
5,0 – 10,0	55 (11%)	371 (29%)	182 (26%)	1.238 (36%)	243 (19%)	1.647 (34%)
> 10,0	7 (1%)	92 (7%)	68 (10%)	988 (29%)	76 (6%)	1.093 (22%)
Totaal	511	1.286	702	3.420	1.289	4.881

Tabel 6.6 Aantal bedrijven met subsidieverleningsbeschikking en hoeveelheid opgekocht fosfaat (in 1000 kg) per bedrijfstakgrootteklasse in aantallen en procentueel bij de tweede tranche voor pluimvee.

Grootteklasse in 1000 kg. forfaitair fosfaat	Overijssel + Gelderland		N. Brabant + Limburg		Nederland totaal	
	Bedrijven	Kg. fosfaat	Bedrijven	Kg. fosfaat	Bedrijven	Kg. fosfaat
< 0,25	5 (3%)	1 (0%)	9 (4%)	1 (0%)	14 (3%)	1 (0%)
0,25 – 1,0	24 (16%)	16 (2%)	7 (3%)	5 (0%)	35 (8%)	22 (1%)
1,0 – 2,5	35 (23%)	60 (7%)	34 (14%)	59 (2%)	83 (19%)	141 (4%)
2,5 – 5,0	38 (25%)	135 (16%)	42 (18%)	151 (6%)	93 (21%)	336 (10%)
5,0 – 10,0	22 (15%)	163 (20%)	74 (31%)	547 (23%)	107 (24%)	791 (23%)
> 10,0	26 (17%)	461 (55%)	73 (31%)	1.601 (68%)	107 (24%)	2.192 (63%)
Totaal	150	835	239	2.364	439	3.483

Conclusies uit de tabellen 6.3 tot en met 6.6:

- Vooral in Oost-Nederland zijn in de eerste tranche heel veel kleine varkensseenheden aangeboden (< 2.500 kg in Oost - Nederland in de eerste tranche 80% en in de tweede tranche 62% versus 50% en 29% in Zuid – Nederland).
- Bedrijven in Zuid-Nederland hebben meer fosfaat aangeboden dan in Oost-Nederland.
- Bedrijven met pluimvee hebben in de eerste tranche per bedrijf gemiddeld 2,8x meer fosfaat aangeboden dan bedrijven met varkens en in de tweede tranche 2,1x.
- Bij pluimvee in Zuid-Nederland blijkt het te gaan om relatief veel echt grote bedrijven: 68% van het opgekochte fosfaat is afkomstig van bedrijven met meer dan 10.000 kg fosfaat (> 20.000 leghennen of 42.000 vleeskuikens).

Van rechten naar aantallen dierplaatsen

Het aantal bedrijven dat een tak varkens, pluimvee of rundvee heeft beëindigd, is bekend uit de aanvragen. Het aantal dieren en de verdeling over de verschillende categorieën is echter niet bekend, wel het aantal opgekochte kg fosfaat per categorie. Om een verdeling over de verschillende categorieën te maken is uitgegaan van de gebruikte verhoudingen uit de quick scan van het LEI en van de tussentijdse resultaten zoals gerapporteerd in het onderzoek “Actualisering landelijk mestoverschot 2003” en door het Productschap Vee, Vlees en Eieren.

In de Quick scan van het LEI blijkt ingeschat te zijn dat er voor iedere 1,0 vleesvarken ook 0,288 fokvarken verdwijnt. In de “Actualisering landelijk mestoverschot 2003” is uit tabel B3.4 af te leiden dat bij varkens de dieraantallen vleesvarkens/fokvarkens verminderen in een verhouding van 1,0 : 0,204 voor de eerste tranche en 1,0 : 0,307 voor de tweede tranche. Gemiddeld 1,0: 0,26. Bij het Productschap wordt voor RBV1 een verhouding ingeschat van 1: 0,141 en bij RBV2 1: 0,213.

Voor de verdere berekening van de effecten wordt hier voor de eerste tranche een verhouding aangehouden van 1,0 : 0,20 en voor de tweede tranche een verhouding van 1,0 : 0,30.

Forfaitair komt 1 zeugenrecht overeen met 2,74 vleesvarkens. Een vleesvarken en 0,2 fokvarken komt dan in de eerste tranche overeen met $7,4 + (0,20 \times 2,74 \times 7,4) = 11,46$ kg forfaitair fosfaat.

In RBV1 is in totaal 5.372.667 kg forfaitair fosfaat van varkens opgekocht. Dit komt dan volgens bovenstaande uitgangspunten overeen met ongeveer 468.800 vleesvarkens en 93.800 fokvarkens.

Bij RBV2 komt een vleesvarken en 0,3 fokvarken overeen met $7,4 + (0,30 \times 2,74 \times 7,4) = 13,483$ kg. forfaitair fosfaat. Op basis hiervan wordt berekend dat in RBV2 ongeveer 362.000 vleesvarkens en 108.600 fokvarkens zijn opgekocht.

In de "Actualisering landelijk mestoverschot 2003" is uit tabel B3.4 af te leiden dat bij pluimvee de dieraantallen leghennen/vleeskuikens verminderen in een verhouding van 1,0: 0,73 voor de eerste tranche en 1,0: 0,51 voor de tweede tranche.

De forfaitaire hoeveelheid fosfaat van deze combinaties komen dan overeen met $1 \times 0,5 + 0,73 \times 0,24 = 0,675$ kg. resp. $1 \times 0,5 + 0,51 \times 0,24 = 0,622$ kg. forfaitair fosfaat.

In RBV1 is in totaal 2.401.315 kg forfaitair fosfaat van pluimvee opgekocht (inclusief 50% van de categorie rundvee + pluimvee). Dit komt dan volgens bovenstaande uitgangspunten overeen met ongeveer 3.557.500 leghennen en 2.597.000 vleeskuikens. Bij RBV2 zijn dit ongeveer 5.540.400 leghennen en 2.825.600 vleeskuikens.

In RBV1 is 159.773 kg forfaitair fosfaat van met name vleeskalveren opgekocht. Dit komt overeen met een vermindering van 30.726 stuks. Bij RBV2 is voor vleeskalveren 300.309 kg. opgekocht wat overeenkomt met een vermindering van 57.751 stuks (1 vleeskalf komt overeen met 5,2 kg. forfaitair fosfaat).

Bovenstaande aantallen dieren zijn eveneens vermeld in tabel 6.2.

Van forfaitair fosfaat naar werkelijke fosfaatexcretie

De werkelijke fosfaatexcretie van de dieren is lager dan de forfaitaire excretie. Op basis van de dieraantallen in tabel 6.2 is met behulp van tabel 2.4 uit "Actualisering landelijk mestoverschot 2003" de werkelijke excretie van varkens, pluimvee en rundvee uit te rekenen. In tabel 6.7 zijn de excretienormen per dier vermeld en in tabel 6.8 is de excretie vermeld van de dieren die bij RBV1 en RBV2 zijn opgekocht.

Tabel 6.7 Excretienormen in kg per dier voor fosfaat en stikstof.

Diercategorie (volgens Bijlage A meststoffenwet)	Fosfaat forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Stikstof forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Werkelijk Fosfaat	Werkelijk Stikstof
Vleeskalf (112)	5,2	12,0	4,1	12,0
Fokvarken (401)	20,30	35,0	14,4	28,1
Vleesvarken (411)	7,40	18,0	4,6	11,7
Leghen (301)	0,50	0,90	0,405	0,676
Vleeskuiken (312)	0,24	0,63	0,204	0,543

Tabel 6.8 Opgekochte hoeveelheden fosfaat en stikstof in kg bij RBV1 en RBV2.

Diercategorie/kg	Fosfaat forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Stikstof forfaitair (bijlage A meststoffenwet)	Werkelijk Fosfaat	Werkelijk Stikstof
RBV1				
Vleeskalveren	159.600	368.400	125.900	368.400
Fokvarkens	1.904.100	3.283.000	1.350.700	2.635.800
Vleesvarkens	3.469.100	8.438.400	2.156.500	5.485.000
Leghennen	1.778.800	3.201.800	1.440.800	2.404.900
Vleeskuikens	623.300	1.636.100	529.800	1.410.200
TOTAAL x mln kg	7,93	16,93	5,60	12,30
RBV2				
Vleeskalveren	300.600	693.600	237.000	693.600
Fokvarkens	2.204.600	3.801.000	1.563.800	3.041.900
Vleesvarkens	2.678.800	6.516.000	1.665.200	4.235.400
Leghennen	2.770.200	4.986.400	2.243.900	3.745.300
Vleeskuikens	678.100	1.780.100	576.400	1.534.300
TOTAAL x mln kg	8,63	17,77	6,29	13,25
RBV1 + RBV2	16,56	34,70	11,89	25,55

Effect op de emissie van ammoniak

In LEI rapport 3.03.05 "Ammoniakemissie 2010. Referentiescenario en effecten van bestaand beleid en mogelijke aanscherpingen" van augustus 2003 is een inschatting gemaakt van de vermindering van de emissie van ammoniak als gevolg van de opkoopregelingen BEVAR en ORV (effecten na 01-01-2000) en de RBV. Geconcludeerd wordt dat BEVAR/ORV 0,3 miljoen kg forfaitair fosfaat uit de markt zal nemen (na 2000) en de RBV 14,0 miljoen kg. Als gevolg van de opkoopregelingen wordt ingeschat dat tussen 2000 en 2003 80.000 vleeskalveren zullen verdwijnen, 781.000 vleesvarkens, 245.000 zeugen en opfokvarkens, 4.671.000 leghennen en 1.522.000 stuks vleeskuikens (paragraaf 3.5.3. en tabel 3.1 blz. 24). Het verdwijnen van deze dieren levert een reductie op van ruim 7 mln kg ammoniakemissie (blz. 10), verdeeld over 0,6 mln kg voor de vleeskalveren, 4,7 mln voor de varkens en 2,6 mln voor het pluimvee (tabel 4.2. blz. 54 verschillen B3 en B2).

De geschatte dieraantallen (plaatsen), die als gevolg van de RBV zullen verdwijnen, zijn in deze publicatie (zie tabel 6.2) als volgt berekend: totaal (RBV1 + RBV2 + voor varkens ORV/BEVAR)

Vleeskalveren	88.477	(+ 10,6%)
Vleesvarkens incl BEVAR/ORV*	857.000 (468.800 + 362.000 + 26.200)	(+ 9,7%)
Zeugen/fokvarkens incl. BEVAR/ORV*	207.600 (93.800 + 113.200 + 5200)	(- 15,3%)
Leghennen	9.097.900 (3.557.500 + 5.540.400)	(+ 94,8%)
Vleeskuikens	5.422.600 (2.597.000 + 2.825.600)	(+ 226,3%)

*verhouding vleesvarken/fokvarken bij BEVAR/ORV gelijk gesteld aan verhouding van RBV1 1,0: 0,2.

Bij vleeskalveren (vleesvee) is er sprake van ongeveer 10% meer opgekochte dieren. De emissie van NH₃ zal daarom ongeveer 10% meer afnemen. Dit komt overeen met ongeveer 0,06 mln kg NH₃.

Bij varkens worden er volgens deze evaluatie ongeveer 76.000 meer vleesvarkens en 37.400 minder fokvarkens opgekocht dan ingeschat in rapport 3.03.05. Het effect daarvan op de ammoniakemissie zal ongeveer tegen elkaar wegvallen.

Bij leghennen zijn er ongeveer 4,4 miljoen meer dieren opgekocht en bij vleeskuikens 3,9 miljoen. Bij een emissie per leghen van ongeveer 0,048 kg/dier (stal 0,035 en

uitrijden 0,013/dier. Bron: mondelinge mededeling H. Hendriks EC-LNV en tabel 4.2 uit LEI publicatie 3.03.05) en bij vleeskuikens van 0,103 (stal 0,08 en uitrijden 0,023kg/dier. Bron: mondelinge mededeling H. Hendriks EC-LNV en tabel 4.2 uit LEI publicatie 3.03.05) levert dit een extra reductie op van ongeveer 0,21 en 0,40 miljoen kg. Als gevolg van de RBV zal op basis van de berekeningen van deze evaluatie de emissie van NH₃ dus extra verminderen met ongeveer (0,06 + 0,21 + 0,40) = 0,67 miljoen kg. In plaats van de verwachte 7,4 miljoen kg reductie uit rapport 3.03.05 komt de werkelijke reductie nu uit op ongeveer 8,0 miljoen kg.

Tabel 6.9 Samenvatting van de opgekochte hoeveelheid fosfaat en stikstof alsmede vermindering van de ammoniakemissie in miljoen kg.

Miljoen kg	Forfaitair fosfaat	Werkelijk fosfaat	Werkelijk Stikstof	Ammoniak
RBV1	7,93	5,60	12,30	
RBV2	8,63	6,29	13,25	
RBV totaal	16,56	11,89	25,55	8,0

Bijlage 4 Ontwikkelingen in aantallen dieren, bedrijven en ondernemersinkomen

Op de pagina's 48 t/m 51 is in grafiekvorm voor de jaren 1980 t/m 2003 informatie vermeld over de afname van de aantallen in Nederland aanwezige varkens en pluimvee alsmede de afname van de aantallen bedrijven met varkens en pluimvee. De grafieken hebben betrekking op:

- De afname van het aantal varkens (totaal varkens, vleesvarkens en fokzeugen) en de hokcapaciteit vleesvarkens ten opzichte van het vorige jaar in procenten;
- De afname van het aantal bedrijven met varkens (totaal varkens, vleesvarkens en fokvarkens) ten opzichte van het vorige jaar in procenten;
- De afname van het aantal kippen (totaal kippen, vleeskuikens, moederdieren en leghennen) en de hokcapaciteit vleeskuikens en leghennen (> 18 weken) ten opzichte van het vorige jaar in procenten;
- De afname van het aantal bedrijven met kippen (totaal kippen, vleeskuikens, moederdieren vleesrassen en leghennen) ten opzichte van het vorige jaar in procenten;

Bij de gegevens moet worden bedacht dat de cijfers van 1997, 2001 en 2003 niet (geheel) representatief zijn door:

- 1997 varkenspest vooral in Zuid-Nederland,
- 2001 MKZ in Oost-Nederland,
- 2003 vogelpest.

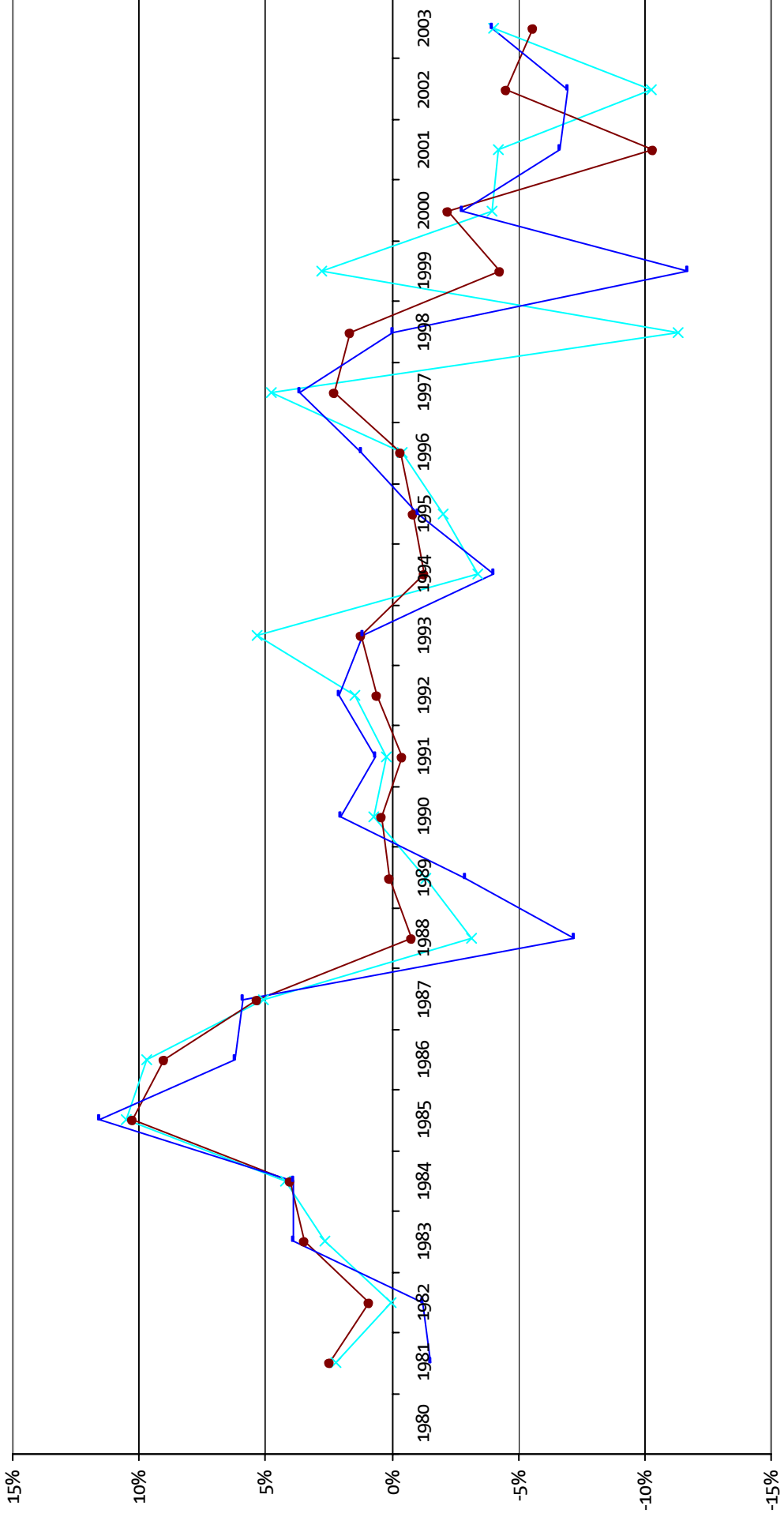
De gegevens zijn ontleend aan de Statline informatie van het Centraal Bureau voor de Statistiek onderdeel landbouwtellingen.

Na de grafieken over de aantallen dieren en bedrijven, volgen twee grafieken met informatie over het arbeidsinkomen in euro's van de ondernemers over de jaren 1989/'90 t/m 2002/'03; respectievelijk op de pagina's 52 en 53:

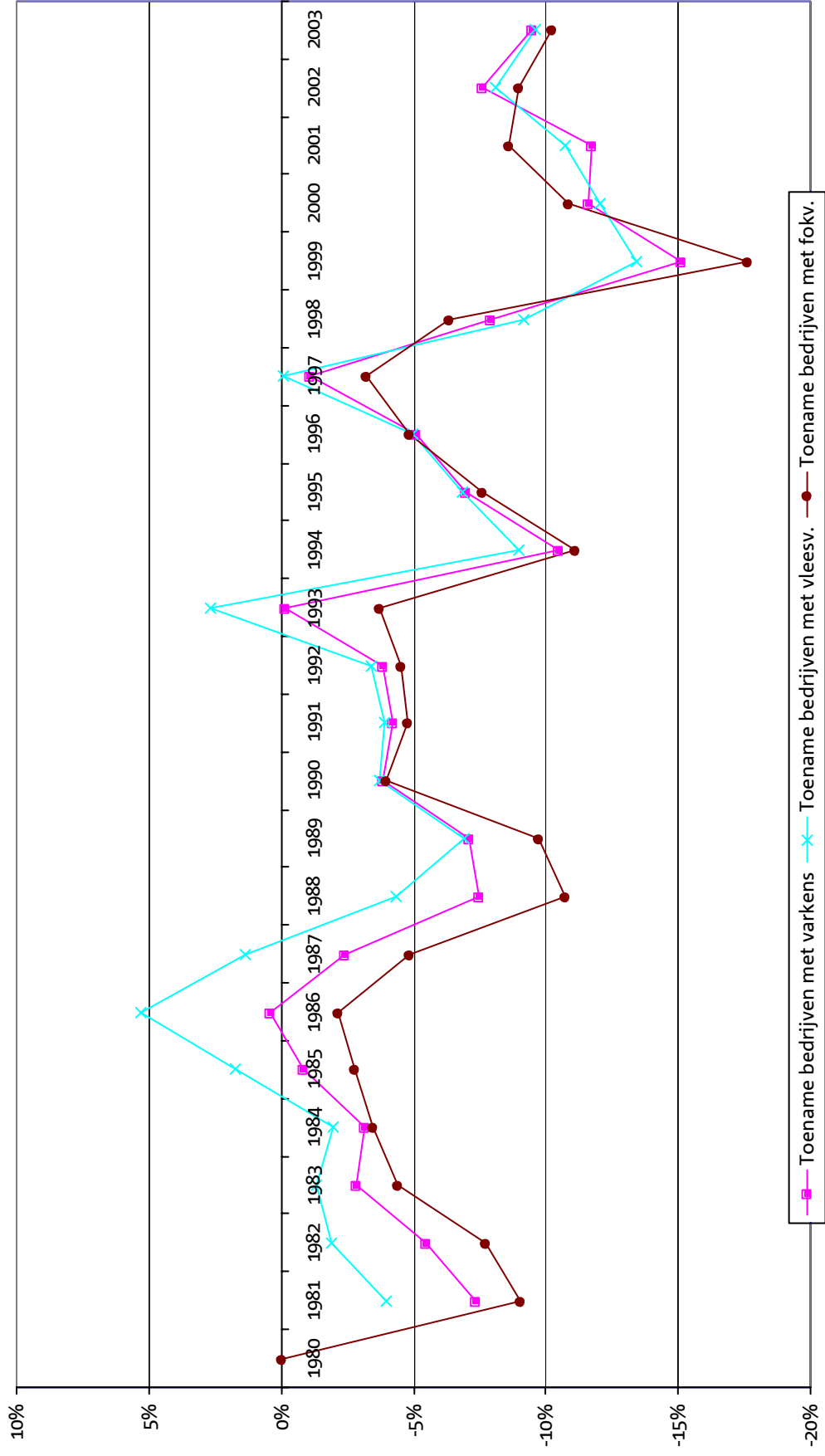
- het arbeidsinkomen van de ondernemer van een zeugenbedrijf en van een vleesvarkensbedrijf;
- het arbeidsinkomen van een leghennenbedrijf en van een vleeskuikenbedrijf.

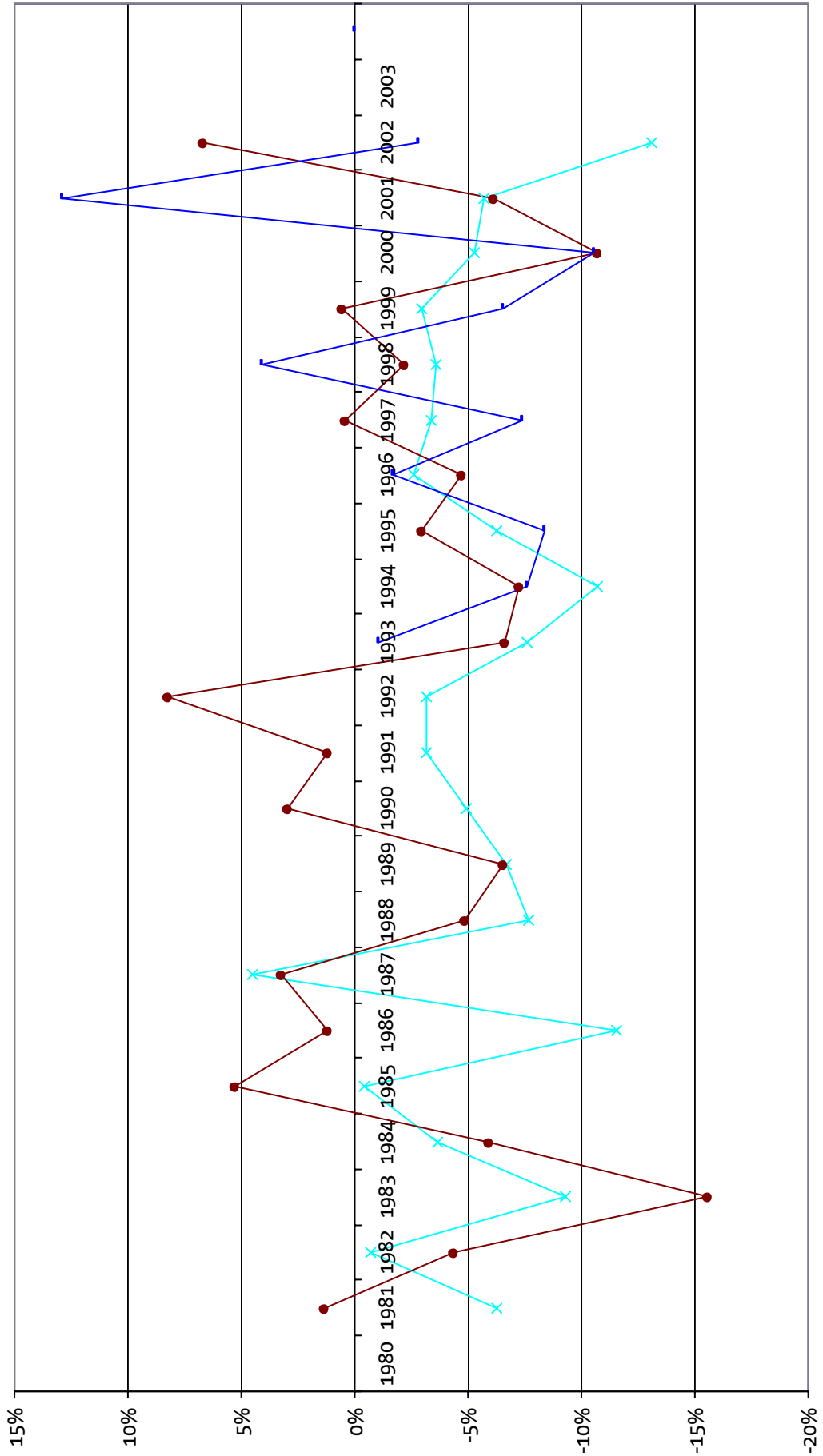
De cijfers van 2000/'01 en van 2001/'02 zijn voorlopig; de cijfers van 2002/'03 zijn ramingen.

De informatie is afkomstig van het LEI, Bindernet.

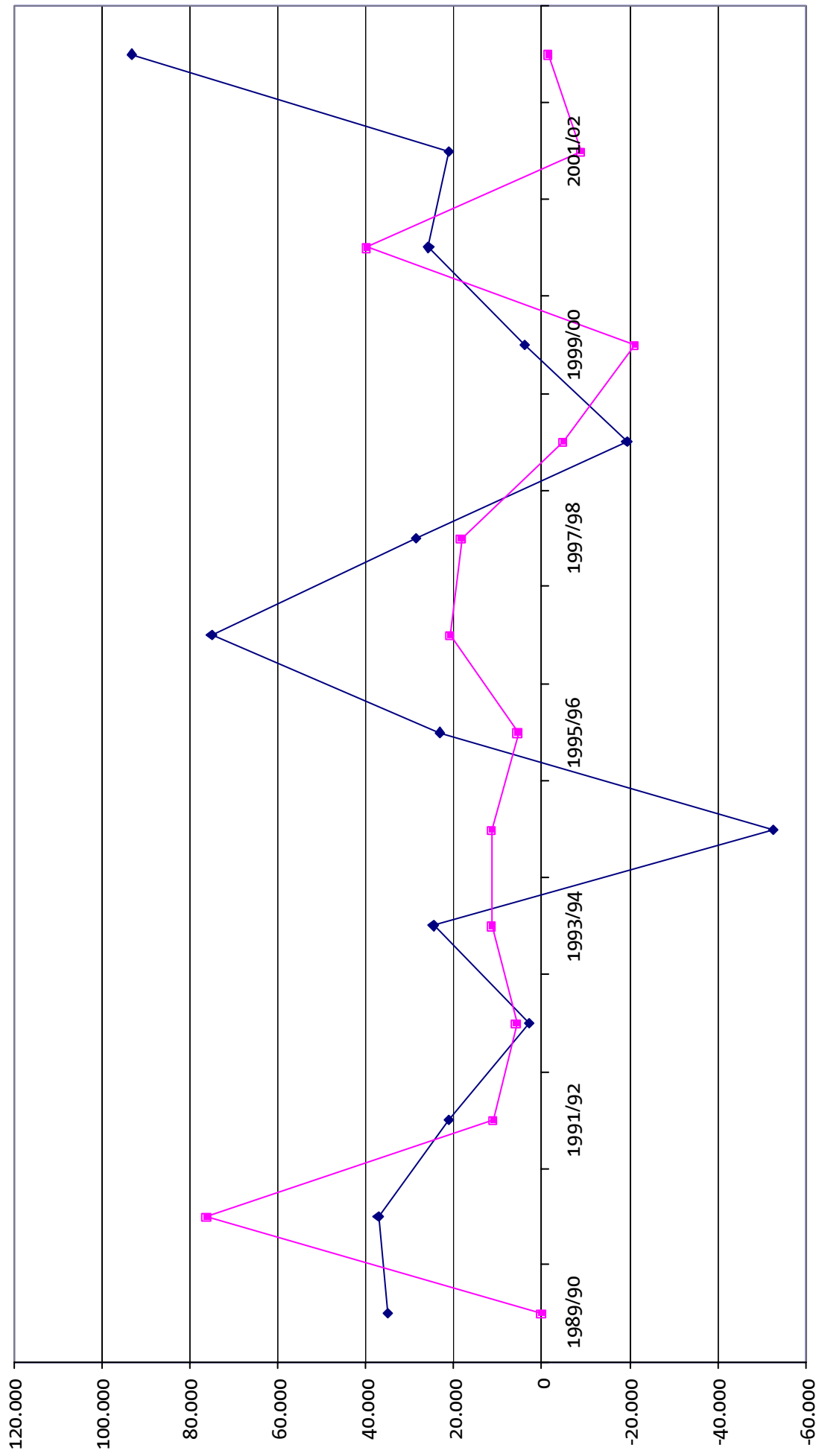

x Toename vleesvarkens
 ● Toename hokcap. vleesvarkens
 ■ Toename fokvarkens

—x— Toename bedrijven met leghennen —●— Toename bedrijven met vleeskuikens —■— Toename aantal bedrijven met ouerdieren van vleesras.

—◆— Arbeidsinkomen legghennenbedrijf —■— Arbeidsinkomen vleeskuikensbedrijf

